

**“NIBELUNGEN” VE “ODYSSEIA” DESTANLARINDA
EVE DÖNÜŞ VE YOLCULUK OLGUSU**

Kübra DOĞAN

**Yüksek Lisans Tezi
Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Prof. Dr. Ahmet SARI**

2020

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİMDALI

KÜBRA DOĞAN

**“NIBELUNGEN” VE “ODYSSEIA” DESTANLARINDA EVE DÖNÜŞ VE
YOLCULUK OLGUSU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ahmet SARI

ERZURUM-2020

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Ahmet SARI danışmanlığında, Kübra DOĞAN tarafından hazırlanan bu çalışma 18 / 09/ 2020 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Ahmet SARI

İmza: ASLI ISLAK İMZALIDIR.

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ahmet UĞUR NALCIOĞLU

İmza: ASLI ISLAK İMZALIDIR.

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Davut DAĞABAKAN

İmza: ASLI ISLAK İMZALIDIR.

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlanmış olduğum Nibelungen ve Odyssea Destanlarında Eve Dönüş ve Yolculuk Olgusu" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[18.09.2020]

[Öğrencinin Adı Soyadı]

ASLI ISLAK İMZALIDIR.

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

NİBELUNGEN DESTANINDA YOL VE EVE DÖNÜŞ

1.1. RÜYA MOTİFİ	20
1.2. EVDEN UZAKLAŞMA VE YOLCULUK	22
1.3. ÖÇ – İNTİKAM MOTİFİ	24
1.4. SADAKATİN YOLCULUĞU	25
1.5. SİEGFRIED’İN YOLCULUĞU VE EVE DÖNÜŞ	26
1.5.1. Hildebrand Destanı	27
1.5.2. Waltharius Destanı.....	28
1.5.3. Nibelungenlied – Siegfried’in Yolculuğu.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

HOMEROS’UN “ODESSEİA” DESTANINDA EVE DÖNÜŞ MİTİ

2.1. TANRILAR VE OLAYLARA HÂKİMİYETLERİ	42
2.2. KURBAN MOTİFİ.....	44
2.3. GELECEK HAKKINDA BİLGİ VERME	45
2.4. ODYSSEUS VE YOLCULUKLARI	46
2.5. SADIK EŞ – PENELOPE	48
2.6. TELEMAKHOS’UN YOLCULUĞU	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DESTANLARDA YOLCULUK OLGUSU

3.1. MEKÂNSAL YOLCULUK.....	52
3.2. PSİKOLOJİK YOLCULUK.....	58
SONUÇ.....	61
KAYNAKÇA.....	65
ÖZGEÇMİŞ.....	70

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**“NIBELUNGEN” VE “ODYSSEIA” DESTANLARINDA EVE DÖNÜŞ VE
YOLCULUK OLGUSU**

Kübra DOĞAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet SARI

2020, 70 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Ahmet SARI

Prof. Dr. Ahmet Uğur NALCIOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Davut DAĞAKAN

Bu çalışmada Nibelungenlied ve Odysseia destanları ele alınmıştır. Tezin amacı ise iki destanı karşılaştırarak yolculuğun hangi sebeplerle başladığı, nasıl devam ettiği, yolculuk sürecinde kahramanların ne gibi zorluklarla karşılaştığı ve eve dönüş aşamasında yaşadıkları durumlarla birlikte eve dönüp-dönememe durumlarını ortaya koymaktır.

Destanların benzer ve birbirinden ayrılan noktaları belirlenerek olaylar ve kahramanlar karşılaştırılmıştır. Her iki destanda da mitolojik öğeler sıklıkla yer aldığından dolayı destanın analizinde mitolojiden faydalanılmıştır.

Kahramanların hem mekânsal yolculuklarını hem de psikolojik yolculuklarını belirleyerek bu yolculukların kendi ruh dünyalarında nasıl etki bıraktığı ve son aşamada benliklerinin farkına vardıkları çalışmanın sonucunda ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eve Dönüş, Yolculuk, Psikolojik Yolculuk, Mekânsal Yolculuk

ABSTRACT

**RETURNING HOME AND JOURNEY EVENT IN THE EPICS "NİBELUNGEN
AND ODYSSEIA**

Kübra DOĞAN

Ph.D. Prof. Dr. Ahmet SARI

2020, 70 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Ahmet SARI

Prof. Dr. Ahmet Uğur NALCIOĞLU

Assist. Prof. Dr. Davut DAĞAKAN

In this thesis "Nibelungenlied" and "Odysseia" epics has discussed. The purpose of this work is to compare two epics. For which reasons journey started, how it continued, what difficulties heros faced during their journey, situations they faced while going back to home and to reveal whether they have return home or not. These all questions has discussed in the work.

Heros and events compared by identifying similarities and differences of epics.

Mythological elements are frequently included in both epics therefore mythology has used in the analysis of the epics.

By determining the spatial and psychological journeys of the heroes, the impacts of these journeys in their spirit world and in final part their self-awareness emerged in the result of the study.

Key Words: Returning Home, Journey, Psychological Journey, Spatial Journey

ÖNSÖZ

Nibelungenlied ve Odysseia destanları yazıldıkları dönemden itibaren günümüze kadar birçok eser için ilham kaynağı olmuştur. Nibelungen destanının yazarı anonim iken Odysseia destanının yazarı ise Homeros'tur. Her iki destanında ortak konusu yolculuktur. Yolculuk metaforu daha sonraları hayatın her alanında kullanılmış ve en çok da edebiyat alanında büyük yankı uyandırarak olmazsa olmaz bir metafor haline gelmiştir. Nibelungen ve Odysseia destanları; yolculuğun başlangıcını ve ilerleyişini, ilerlerken kahramanların başından geçecek olayları ve yolculuğun sonucunu okuyucuyla paylaşır. Son yıllarda hem yazarların hem de okuyucunun ilgi odağı haline gelen yolculuk ve eve dönüş olgusunu hem Nibelungen hem de Odysseia destanlarının her satırında görmek mümkündür.

Bu çalışmanın konusunu belirleme aşamasında ve çalışmamı şekillendirerek hiçbir yardımını benden esirgemeyen, motivasyonumun zayıflayama başladığı anlarda kıymetli düşünceleriyle beni çalışmaya teşvik eden sevgili hocam Prf. Dr. Ahmet Sarı'ya ve Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde bulunan hocalarımdan hepsine teşekkürlerimi arz ederim. Bu çalışmayı tamamlamam için hiçbir yardımını benden esirgemeyen, hayatımın her alanında manevi olarak hep benle olan sevgili anneme, babama, ablama, kız kardeşime, sevgili eşime çok teşekkür ediyorum ve bu çalışmalarımı gerçekleştirdiğim esnada kendisiyle yeteri kadar ilgilenemediğim biricik oğlum Mehmedhan'a sonsuz teşekkürler ediyorum.

GİRİŞ

Ev, kâinatta yaşayan her türlü canlının; var olma, kendini güvende hissetme, rahat etme, özgür olma, sahiplenme gibi türlü içgüdülerini gerçekleştirdiği; büyüklüğü, küçüklüğü, yeri ve şekli farklılıklar gösteren her canlı için olmazsa olmaz bir kavramdır. Doğası gereği her canlı bir eve ihtiyaç duyar. Sabah işe gitmek için evinden uzaklaşan insan bedensel olarak yorulur, çeşitli ihtiyaçlar duyar ve bunları en rahat giderdiği yer evidir. İnsanın anatomik yapısı devamlı bir şekilde ayakta durmaya da uygun olmadığından bedensel olarak yorgunluk hisseder, oturma ihtiyacı duyar ve bu ihtiyaçlarını yine evinde giderir. Toplumumuza bakacak olursak örf-adet ve inanç gereği eve çok fazla değerler yüklenmiş ve ev mahrem bir yer olmuştur. Masalarda ve edebiyatımızda da özellikle çocuklara ve gençlere akşam olduğunda dışarıda çeşitli tehlikelerin olduğu anlatılmakta ve karanlık çöktüğünden itibaren eve gidilmesi gerektiği öğütlenmektedir. Bu durumda ev; kötülüklerden koruyan güvenli bir yer konumundadır.

Ev kavramı salt insanoğluna özgü değil her canlı için doğal bir gereksinimdir. Örneğin, doğada yaşayan kuşların milyonlarca ağaç üzerinde yaşayabilecekken kendilerine tek bir yer belirlemeleri ve birkaç çalı parçasıyla o yeri kendilerine yuva/ev bellemeleri ev kavramının önemini ve gerekliliğini ortaya koymaktadır. “Yuvayı dişi kuş yapar” ve “yuvasız kuşlar gibi” deyimleri halk ağzında da sıkça kullanılan ifadelerdir. Örneklerden de anlaşılacağı üzere kuşlar da yuva/ev kavramları ile bütünleşen canlı türleri arasındadır.

Ev denilince akla ilk gelen; çatısı olan pencere ve kapılarla örtülmüş etrafı duvarlarla çevrili, içerisinde insanların yaşadığı kapalı bir alandır. Sözlük anlamı ise: 1. Yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı. 2. Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut, hane. 3. Aile, 4. Soy, nesil.¹ İnsan hayatında son derece önemli olan “ev”, edebiyatta da birçok alanda kullanılmaktadır. Gaston Bachelard evi şu şekilde tanımlar:

“Ev, insan yaşamındaki olumsuzlukları savuşturur, süreklilik yönünde verdiği öğütleri çoğaltır. Ev olmasa, insan dağılmış bir varlık olurdu. Ev, insanı gökten inen fırtınalara karşı koruduğu gibi, yaşamdaki fırtınalara karşı da ayakta tutar. Ev hem beden hem de ruhtur. İnsan varlığının ilk dünyasıdır.”²

¹Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, 4. Baskı Ankara 2005, 665

² Gaston Bachelard, Mekânın Poetikası, İthaki Yayınları, İstanbul, Ekim 2018, 37

Coğrafi bir mekân olarak da incelenen ev ile yurt kavramları arasında edebi açıdan da bir bağdaşlık söz konusudur. Yurt toplumu bir araya getiriyorsa; en küçük birim aileyi de ev toplar ve bir araya getirir. Bireysel olarak yurt kelimesi şahsın doğduğu yer yani köy, kasaba veya şehir olabileceği gibi esas anlamını ise o şahsın, içinde bulunduğu milletin ait olduğu devlet olarak açıklayabiliriz. Bu milletin toprak ile arasındaki bağ ise vatan fikrini oluşturur. Tarihin en eski zamanlarından itibaren insanlar sosyal, kültürel, ekonomik, eğitim vb. temel ihtiyaçlarını, yaşadığı topraklarda giderebileceği gibi o topraklardan uzakta başka milletlerin yanında da giderebilir. Demografinin göç olarak adlandırdığı bu uzaklaşmalar günlük hayatta insanların içine vatan/yurt hasretinin tohumlarını atmaktadır.

Geçmişten günümüze her canlı kendine ait bir sınır çizmiş ve bu sınırın içinde aile kavramını oluşturmuş, bununla da yetinmeyip akraba, hemşeri, vatandaş gibi bağları da meydana getirmiştir. Oluşan bu bağlar o toprakları değerli kılmıştır. Aldığı nefes, yürüdüğü yol, gördüğü gökyüzü dünyanın hiçbir yerinde bulunamayacak kadar eşsizdir. Çünkü orası onundur, orada doğup orada yetişmiştir. Orada âşık olup orada ayrılmıştır. Orada aç kalıp orada doymuştur. Orası artık bir toprak parçası değil hayatın her anıyla anlam kazanan bir ev, vatan, anayurt olmuştur. Evden uzaklaşmak zor bir durumdur fakat çeşitli nedenlerden ötürü birçok canlı vakit geldiğinde evinden uzaklaşmak durumunda kalır. Kimi isteyerek kimi de zoraki olarak gerçekleştirir bu eylemi ve uzaklaşan herkesin kalbinde evine, anayurduna dönme arzusu yatmaktadır.

Eve dönme arzusu aslında Hz. Âdem ve Havva ile başlar. Onların dönmeyi arzuladığı vatanları ise cennettir. Onlar için yol; bugün üzerinde yaşadığımız dünya, yolculuk ise cennettir. Âdem ve Havva ile başlayan eve dönüş, günümüze kadar da birçok eserde yer almaktadır.

Ferruh Kahraman'a göre: Hz. Âdem ve eşinin önce cennete konması, sonra da yeryüzüne indirilmesi, insanlara ebedî ve ana yurdun cennet olduğu duygu ve düşüncesini vermektedir.³

Her insan yaşadığı müddetçe bilinçli olarak veya farkında olmadan yolculuğa çıkar. Bu bağlamda yol ve yolcu kavramları birbirinden ayrı düşünülemez. İsmail Sert'e göre:

³ Ferruh Kahraman, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Bir Tefsir-Kelam problemi: Hz. Adem'in Yasak Ağaca Yaklaşması, Cilt:XV, Sayı: 27 (2013/1)

“Dünya bir yol, hayat bir yolculuk... Kader bir yol, ömür bir yolculuk... Doğmak yürüyüşün başlangıcı. Ölüm yolun sonu. ‘Yolcu’, insanın diğer adı. Denkleme ulaştım sonunda; Yolcu olmak insan olmak. Bir yerde yol varsa yolcusu da vardır, yolcunun olduğu yerde yol da mutlakdır.”⁴

Yolculuğun farklı amaçlar teşkil ettiğini önceki paragraflarımızda dile getirmiştik. Yalnız, amaç ne kadar farklı görünse de yol genellikle hep kişinin kendisine çıkmaktadır. Yolculuğun insanlar üzerindeki bu etkisinden ötürü yolculuk teması edebiyatta sıklıkla kullanılır. Yaşar Şimşek’e göre:

Yol ve yolculuk, farklı sanat türlerinde olduğu gibi edebi türler içinde de geçmişten bugüne kullanılan farklı temalardan biri olmuştur. İlk sözlü ürünler destan, masal gibi anlatı türleri başta olmak üzere bugünün öykü, roman gibi türlerinin de temasını teşkil eden yol ve yolculuk; değişim, arayış, kaçış, keşif, sevgiliye kavuşma gibi amaçları ihtiva eder.⁵

Vatana, anayurda dönme arzusu yalnızca insanoğluna özgü bir şey değildir. Somon balıkları da tıpkı insanlar gibi yuvalarından ayrılarak belli bir amacı gerçekleştirme ve oraya tekrar geri dönme arzusuna sahiptirler. Somon balıkları da tıpkı insanlar gibi belli bir kaynaktan başlayarak yolculuklarına çıkarlar. Yolculukları boyunca çeşitli tehlikelerle karşılaşır. Hem diğer canlı türleri hem de insanlar tarafından avlanmak gibi tehlikelerle karşı karşıyadırlar. Yolculuğun sonunda bu engelleri aşabilen somon balıkları tekrar üredikleri kaynağa geri dönerler. Somon balıklarının bu yolculuğunu Van gölünde yaşayan inci kefali de gerçekleştirir. İnci kefali de üremek için çıktığı yolculukta hedefe ulaştıktan sonra kaynağa geri döner.

Wahrig’te Almanca “Heimkehr” kelimesi: “Rückkehr nach Hause” (eve dönüş)⁶, Türk Dil Kurumu sözlüğü’nde ise: Eve, yuvaya, yurda dönüş⁷ olarak yer almaktadır. İki örnekte de gördüğümüz gibi eve dönüş her iki dilde de birebir çevrilmiş ve aynı anlamı vermektedir. Felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi birçok alanın ilgilendiği eve dönüş izleği edebiyatımızda da büyük bir yer edinerek öncü temalardan biri haline gelmiş ve birçok eserde bu konuya yer verilmiştir.

⁴ İbrahim Şahin, Deniz Depe, Bir Metafor olarak yol ve yolculuk, İsmail Sert, Metafora Giden Yolda Yolculuk, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2017, 270

⁵ Yaşar Şimşek, Yol ve Yolculuk Bağlamında Nalan Barbarasoğlu’nun Yol Işıkları Eseri, Erdem, Haziran 2018 Sayı:74, 117

⁶ Wahrig Wörterbuch der deutschen Sprache, Brock Haus, 2. Auflage 2014, 472

⁷ TDK Almanca-Türkçe sözlük, Ankara 1993

Tezimizin ana konusu olan yolculuk olgusu ve eve dönüş izleğinin ilk örnekleri; bizim de bu tezi yazarken faydalanacağımız “Nibelungen Destanı” ve Homeros’un “Odysseia” destanlarıdır. Yolculuğun birçok çeşidini sıralamak mümkündür. Biz tezimi yazarken yolculuğu, “mekânsal yolculuk” ve “psikolojik yolculuk” olarak iki kategoride inceleyeceğiz. “Nibelungen” ve “Odysseia” destanlarındaki eve dönüşü karşılaştırarak benzer yönlerini ve farklarını ortaya koymaya çalışacağız.

Yolculuk her insanın gerçekleştirdiği bir eylemdir. Çıkılan yolda, yolcu bir hedefe doğru ilerler fakat bu hedefe ulaşabileceği gibi hedeften sapmalarda meydana gelebilir. Tıpkı Odysseus’ta olduğu gibi. Vatanı Ithake’ye gitmek için yola çıkan Odysseus, Poseidon’un nefretinden ötürü on yıl boyunca denizlerde sürüklenmiştir. Cemile Akyıldız Ercan Odysseus ve Yolculuklar Mitosu adlı makalesinde destan hakkındaki düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Homeros tarafından yazılan Odysseia destanı, sanatın her alanında bütün seyahatlerin, keşiflerin, eve dönüşlerin temel modeli/motifi olmuş ve sayısız romanlara, anlatılara konu edilmiştir. Bütün yolculukların anası olarak görülen Odysseus, insanın söz konusu olduğu bütün yolculuklar için kullanılan bir semboldür adeta.⁸

Odysseia’nın gerek destansı anlatımı gerekse başkahraman Odysseus’un maceralarla dolu serüvenleri edebiyat alanında büyük yankı uyandırmakla kalmamış sinema ve oyun alanında da bir hayli ilgi görmüş ve örnek alınmıştır. BBC dergisine göre:

Odysseia destanındaki fantastik unsurlar, pek çok yazara ilham kaynağı olmuştur. Ünlü İrlandalı yazar James Joyce, ‘Ulysses’ isimli, büyük eserini Odysseus’un Latince adından esinlenmiştir.

Kanadalı yazar Margaret Atwood ise 'Penelope' isimli eserinde, Odysseus'un eve dönüş hikayesini karısının gözüyle yazmıştır. 80’li yıllarda Fransız-Japon ortak yapımı olan 'Ulysses 31' adlı çizgi filmde, Odysseus ve oğlu Telemachus’un 31. yüzyıldaki uzay serüvenleri anlatılıyordu. Nintendo ise, 'Süper Mario Odyssey' oyununu hazırlamıştı.⁹

Alman edebiyatında eve dönüş örneğini ilk defa 9. yüzyılda yazılan “Nibelungen Destanı”nda görürüz. Bu destanda ise toprakları için savaşa giden Hildebrand’ın eve dönüşü, oğlu Hadubrand’ı öldürmekle sonuçlanmıştır. “Odysseia” destanında eve dönüş

⁸ Hüseyin Köse, Flanör Düşünce, Cemile Akyıldız Ercan, Odysseus ve yolculuklar mitosu, İstanbul, 2012 326

⁹ BBC Dergi- Dünyanın en etkileyici hikayesi, Erişim Tarihi: 19.12.2018 (<http://www.bbc.com/turkce/vert-cul-44361775>)

mutluluk ile son bulurken “Nibelungen”de ise eve dönülmüş fakat sonu pek de mutlu bitmemiştir. İki örnekte de görüldüğü gibi savaşa gitmenin nedenleri farklılık göstermiş, savaş sonrası eve dönüşler de farklı sonuçlar arzemiştir.

19. yüzyılın sonları Alman edebiyatında eve dönüş miti çok önemli bir yer edinmiştir. Savaş sonrasında toplum bir hayli değişmiş, hastalık ve yoksulluklar gün yüzüne çıkmıştır. Bu yüzden savaştan dönen figür, ailesini ve toplumu aynı şekilde bulamamıştır. Evine döndüğüne sevinen asker, sevinci kursağında kalarak geride bıraktığı ailesine ve topluma alışma konusunda güçlük yaşamıştır. Aynı zamanda bu figürler sadece ruhsal bozukluklar yaşamamış, bedensel sakatlıklar ile de mücadele etmek durumunda kalmışlardır. Bu duruma Alman edebiyatında verilecek en büyük örnek ise Wolfgang Borchert’in ünlü tiyatro eseri *Draussen vor der Tür*¹⁰dür. Biten savaşın ardından evine dönen ancak döndüğünde eşini, ailesini, umutlarını bıraktığı gibi bulamayan asker Backmann’ın hikayesini anlatmaktadır. “*Kapıların Dışında*” yıkım edebiyatının temsilcilerinden Borchert’in, II. Dünya Savaşının toplum üzerindeki etkilerini anlattığı eseridir. Bu eser aslında bizlere destansı kahramanların eve tek vücut halinde dönmesi gerekirken günümüz eve dönüşünde bedensel kayıpların mevcut olduğunu göstermektedir. Bernhard Schlink’in “*Eve Dönüş*”¹¹ romanı da Peter Debauer’in hem kendi içine hem de tarihe doğru yaptığı yolculuğu anlatmaktadır. Sibirya’dan evine dönen askerin karşılaştığı durum oldukça müşkül bir durumdur:

“Okuduğum ilk roman, Rusların elinden kaçan ve vatana dönüş yolunda türlü tehlikeler atlatan bir Alman askerini anlatıyordu.

Yaşadığı tehlikeleri ve serüvenleri okuduktan hemen sonra unuttum. Ama eve dönüşünü değil. Almanya’ya gelmeyi başarmış, karısının yaşadığı şehri, apartmanı, daireyi bulmuştu. Çalınca kapı açıldı. Karısı karşıсындаydı, savaş ve tutukluluk yılları boyunca hep hatırladığı gibi genç ve güzeldi, hayır, daha güzel ve belki biraz daha yaşlı, ama olgun, daha dişi, daha kadımsı. Ama kadın ona sevinçle değil, aksine hayalet görmüş gibi dehşetle bakıyordu ve kucağında iki yaşında bir kız çocuğu vardı, biraz daha büyüğü eteğine yapışmış, önlüğünün arkasına saklanıp, utangaç bakışlarını adama çevirmişti ve yanında kolunu omuzuna dolamış bir erkek duruyordu.”¹²

Yurda varan figür, vardığı süre zarfında varlığını şekillendirir, olgunlaşır ve kendini tamamlar. Alman şair Friedrich Hölderlin de *eve dönüş* izleğine

¹⁰ Wolfgang Borchert, *Draussen vor der Tür*, 1. Auflage, LIWI Literatur und Wissenschaftsverlag Göttingen 2018

¹¹ Bernhard Schlink, *Eve Dönüş (die Heimkehr)*, Çev: Gülderen Pamir, Doğan Yayıncılık, 2007

¹² Bernhard Schlink, 43

Yurdavariş/Hısımlara adlı şiirinde yer vermiştir. Defter dergisinin 25. sayısında Hölderlin'in bu şiiri yer almış ve şu yorumlar yapılmıştır:

“Yurdavariş kaynağa yakınlığa geri dönmektir. Geri dönebilen ancak odur ki, önceden ve belki de çok uzun zamandır, gezgin olarak gezginliğin yükünü omuzlamış ve kaynağa dek yürüyüp gitmiştir, orada görüp geçirmek için aranacak olanın ne olduğunu, sonradan, arayan olarak daha görmüş geçirmiş geriye dönsün diye.”¹³

İnsan hedeflediği yere hiçbir zaman düpedüz gitmez. O yolda olgunlaşır, pişer, kendini bulur ve hedefine varır. Herman Hesse'nin kaleme aldığı *Siddharta*¹⁴ adlı romanda insanın kendini arayışı Budizm felsefesi ile güzel bir şekilde harmanlanmıştır. Amacı hakikate ve Nirvana'ya ulaşmak olan Siddharta Gautama, arkadaşı Govinda ile yollara düşer. Bu yol Siddharta'yı farkında olmadan olgunlaştırır. Romanın sonunda ise yollar aşan Siddharta ırmaktan geçerek gerçek bilgiye ulaşır. Siddharta'nın içinde olduğu arayışı Hesse şu cümlelerle anlatır:

“İnsanların büyük çoğunluğu Kamala, düşen bir yaprak gibidir, kapılıp gider rüzgârın önüne, havada süzülür, dönüp durur, sağa sola yalpalar vurarak iner yere. Pek az kişi de vardır, yıldızlara benzer, belli bir yörüngede ilerler durur, hiçbir rüzgâr varamaz yanlarına, kendi yasalarını ve izleyecekleri yolu kendi içlerinde taşırlar.”¹⁵

Doğu'nun eserlerinde vazgeçilemez tema haline gelen yol ve yolculuk modern edebiyatta yeniden işlenir ve dünya edebiyatında da yerini almayı başarır.

Buna Dante'nin *İlahi Komedyasını* örnek verebiliriz. *İlahi Komedya*, Dante'nin Cehennem'e, Araf'a ve Cennet'e yaptığı düşsel bir gezidir. Bu metin alegorik bir dizgeyle varılabilecek nihai gerçeği arar. Bu yönüyle de bir arayış ve olgunlaşma metnidir.¹⁶

Yol ve yolculuk teması Avrupa'da da çok ilgi görmüş ve bu terimler üzerine birçok kişi yorum yapmıştır. Vladimir Propp, Fransız peri masalları üzerine birtakım çalışmalar yapar ve bu çalışmalarda ortaya iki kahraman koyar: “Arayıcı kahraman” ve “kurban kahraman”. “Arayıcı kahramanların amacı, bir şeyi aramaktır, diğerleri ise, her türlü maceranın kendilerini beklediği yola, bir şey arama düşüncesi olmadan çıkarlar. Masalın

¹³Martin Heidegger, Çev. Oruç Aruoba, Defter, sayı 25 İstanbul 1995, 25

¹⁴ Herman Hesse, *Siddharta*, (Çev. Kamuran Şipal), (48. Baskı), Can Yayınları, İstanbul 2019

¹⁵ Herman Hesse, 77

¹⁶ Şerife Yalçınkaya, Yol Metaforu ve Klasik Türk Edebiyatında Arayış Yolculukları, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Sayı:13, Ocak 2007, 51-260

takip ettiği yol, masal boyunca masal aksiyonunun cereyan ettiği yer arayıcı kahramanın da yoludur.”¹⁷

Yolculuk motifi tüm edebiyatlarda önemli bir yere sahiptir. Masallardaki yolculuk teması genellikle kahramanın üstesinden başarıyla gelmesi gereken bir motif olarak kullanılmaktadır.¹⁸ Türk edebiyatından Keloğlan masalları buna güzel bir örnek olacaktır. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2014 yılı Eylül sayısında Keloğlan masallarını incelemiştir:

“Kahraman evinden ayrılır: Keloğlan masallarında kahramanın evden ayrılması birinci bölümde gerçekleşir. Bu bölüme uygun ayrılış ise olayın düğümünü çözmek üzere bulunduğu yerden uzaklaşmakla olur. Bu da genellikle ya bir hastalık için sihirli su ya da sihirli ot gibi ya da bir tılsımı çözmek üzere bir nesneyi almaya gitmesi içindir. Bunları elde ettikten sonra olayın başladığı yere geri döner, bazen de evden günlük ayrılışlarla olaylar gelişir.”¹⁹

Keloğlan hemen hemen tüm masallarında evinden uzaklaşır. Uzaklaşmanın sebeplerini: olmak, varlığını şekillendirmek, kemale ermek için diye sıralayabiliriz ve masallar hep Keloğlanın yolda olgunlaşarak, güçlü olduğunu fark ederek eve mutlu ve başarılı olarak dönmesiyle son bulur.

Yolculuk motifine güzel bir örnek de Alman edebiyatının ünlü masal yazarlarından Grimm kardeşlerin “Davulcu”²⁰ (der Trommler) adlı masalıdır.

Masalda; genç bir davulcunun rüyasında Camdağı’nda bulunan prensesi görmesi ve onu bulmak için yollara düşüp insan yiyen koca devlerden kurtularak prensesi bulup onunla evlenmesi ve eve çok zengin biri olarak dönmesi anlatılmaktadır.

“Davulcu” yeraltı ülkesindeki dağa giden yolu ararken “Bir işaret arıyorum.” diye söylenir. Tam da bu esnada karşısına çıkan bir dev ona davulla bir işaret verir ve şöyle der: “Yolu biliyorum ve bu bilgi asırlardır bende sır ve emanet olan bir bilgidir.” Dev, sözlerine şöyle devam eder: ‘Yeraltı ülkesindeki dağın üç engeli vardır, bu üç engel de birbiri ardınca yükselir.’ Oryantalist gnostik düşünce gizem din düşüncesinin daireleşerek sarmallandığını, buradaki “yol bilgisi”nin (Gnosis Hodu) bu düşüncenin merkezinde bulunduğunu savunur.”²¹

¹⁷ Vladimir Propp: Masalların Yapısı ve İncelenmesi, (Çev. Hüseyin Gümüş), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara 1987, 64.

¹⁸ Alvino Stephanie, Reisen und Leben, Königshausen&Neumann Verlag, Würzburg 1996 s:13

¹⁹ Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 5, Eylül 2014, 482

²⁰ Gebrüder Grimm, Grimms Märchen, Braunschweig Verlag (February 12, 2015)

²¹ Otto Hunt (Çev.Reyhan Gökben Saluk), MASAL VE MEGALİTİK TAŞ İNANCI , Gazi Türkiyat, Güz 2013, 218

Yolculuk olgusu yaşamın her yönünde varolmuş ve insanlık tarihinin ana temalarından biri haline gelmiştir. Mitolojiden dine, tarihten edebiyata kısaca geçmişe bir yolculuk yaptığımızda konunun hemen hemen her alanda kullanılmış ve hala da kullanıldığını görmek olanaklıdır.²² Yolculuk temasında genellikle kişi aşk, hazine, bilgi vb. bir arayış için yolculuğa çıkar ve çıkılan yolun sonunda kendini fark eder ve bulur. *Kara Kitap*²³ adlı eserde postmodernizmin öncülerinden Orhan Pamuk roman kahramanı Avukat Galip'in, onu aniden terk eden eşi Rüya'yı İstanbul sokaklarında aramasını anlatır. Galip, eşi Rüya'nın üvey kardeşi Celal ile kaçtığını düşünür. Aynı zamanda Celal, Galip'in çocukluğundan beri özendiği amcasının oğlu ve bir gazetecidir. Galip ilk önce Celal'i bulmayı hedefler ve bu sürede Celal gibi yaşamaya başlar. Rüya ve Celal'i ararken aslında hayatı boyunca aradığı şeyi kendini bulur. Aslında olmak istediği kişi olur. Berna Moran "Üst Kurmaca Olarak Kara Kitap" adlı yazısında romanı şu şekilde yorumlar:

"Orhan Pamuk yolculuk teması ile ilgili olarak Attâr'a, Mevlâna'ya, Şeyh Galip'e göndermeler yapar ve böylece Kara Kitap'ta izlenen anlatım geleneğinin bir Doğu geleneği olduğunu sezdirir okura. Galip'in İstanbul sokaklarında dolaşmasıyla Aşk'ın yolculuğu (ve ayrıca Mevlâna'nın Şam sokaklarında Şemsi Tebrizî'yi araması) arasında koşutluk kurar."²⁴

Eliuz ve Türkdoğan ise Kara Kitap'ı şu şekilde yorumlar;

"Kara Kitap, Doğu edebiyatlarında çok sık konu edilen "arayış" temasını modern dünyanın gerçekliğine taşır. Feridüddin Attar'ın Mantıku't- Tayr'ını, Mevlana'nın Mesnevi'sini ve Şeyh Galip'in Hüsn-ü Aşk'ını gerek arayış teması bağlamında gerekse yapısal özellikleri açısından yeniden üretir."²⁵

Doğu edebiyatı yolculuğunda kahraman arayış içindedir. Yolculuk arayışla bütünleşmiş sonucu varoluş ve erdemdir. Batı da ise yolculuk daha çok kaçış, buluş, kendini gerçekleştirme ve yüzleşmedir. Görüldüğü gibi yolculuk iki kültürde de farklılıklar göstermektedir. Fakat bu farklılıklar yol ve yolculuk temasının tüm dünya edebiyatında temel bir motif olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

²² Melik Koç, Bernhard Schlink'in Eve Dönüş Adlı Romanında Eve Dönüş ve Yolculuk Olgusu, 2012 Erzurum, 8

²³ Orhan Pamuk, Kara Kitap, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017

²⁴ Berna Moran, Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3, İstanbul, 2015, 83

²⁵ Ülkü Eliuz, Melike Gökcan Türkdoğan, ESKİ BİR HİKÂYENİN YENİDEN DOĞUŞU: KARA KİTAP'TAKİ İZLEK VE İMGELEMİN METİNLERARASILIK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter 2012 1016

Yaşar Şimşek Nalan Barbarosoğlu'nun yol, yolculuk temalı eserlerini inceleyerek şu yorumları yapmıştır:

“Türk edebiyatının öykü alanında adını duyuran Nalan Barbarosoğlu, ilk öykü kitabı “Ne Kadar da Güzeldir Gitmek” te yer alan 11 öyküde yol, yolculuk ana izleklerden biri olarak öne çıkar. Bu kitapta yer alan öykülerdeki kahramanlar sürekli olarak bir kaçış ve gitme arzusu içinde görünürler.”²⁶

Yolculuk; destan ve masal gibi ilk sözlü ürünlerde; kaçış, sevgiliye ulaşma, vatan hasreti gibi durumlar sonucu ortaya çıkarken modern zamanlarda bu durum yerini bireyin içsel bunalımları, benlik arayışı gibi daha çok psikolojik bir durum sergilemeye bırakmıştır.

Günümüz yazarlarından Elif Şafak “*Siyah Süt*” isimli kitabında bireyin içsel bunalımını sıklıkla ifade etmiştir. Kitapta kadınların postpartum depresyon dönemlerindeki haletiruhiyesinin değiştiğini, daha sıkıntılı, kimlik bunalımlı ama bunun geçici bir dönem olduğu anlatılmaktadır. Şafak, eserde bahsi geçen henüz yeni anne olmuş isimsiz kahramanımızın sürekli içsel bunalımlar yaşadığını anlatır ve kitabın bir bölümünde duygularını şu şekilde dile getirir: “Bırak parmak kadınlar Amerika’ya gittiklerini sansınlar. Bırak onlar seni İstanbul’dan kaçırdıklarını sansınlar.

İstanbul ya da Boston önemli değil. Önemli olan içsel yolculuk. Amerika’ya filan değil kendi içine seyahat edeceksin öyle düşün.”²⁷

Bütün eve dönüşlerin gerçek, mecazi veya edebi anlamda, hepsinin yol ve yolculuğu gerektirdiğini örneklerle anlatmaya çalıştık. Bizim de çalışmamızı sürdüreceğimiz “*Nibelungen*” ve “*Odessea*” destanları edebiyat, tarih ve mitoloji gibi pek çok alana adını kazımıştır. Özellikle edebiyatta eve dönüş izleğinin ilk örnekleridir diyebiliriz. Çalışmamızda bu iki destanda neler anlatıldığını, eve dönüşün gerçekleşip gerçekleşmediğini, şayet eve dönüldü ise eve dönüş sürecinde nelerin yaşandığını, mutlu sonla bitip bitmediğini ve eve dönüşler arasındaki farkları incelenmiştir, ayrıca eve dönüş ve yolculuk kavramlarını inceleyerek bunların edebiyat hayatına nasıl yansıdığını gözlemledik. Söz konusu iki destanı da metin odaklı yöntem çerçevesinde ve yeri

²⁶ Yaşar Şimşek, Yol ve Yolculuk Bağlamında Nalan Barbarosoğlu'nun Yol Işıkları Eseri, Erdem, Haziran 2018, Sayı:74 122

²⁷ Elif Şafak, Siyah Süt, Doğan Kitap, İstanbul 2007, 122

geldiğinde psikanalitik ve tarihsel yöntemleri kullanarak dolayısıyla sonuç olarak karma yöntem kullanarak inceledik.

BİRİNCİ BÖLÜM

NIBELUNGEN DESTANINDA YOL VE EVE DÖNÜŞ

Destanlar; yazarının anonim olduğu, içerisinde mitolojik öğelere sıkça yer verilen ve tarihi de yakından ilgilendiren edebiyatın en önemli türlerinden biridir. Avrupa’da “epope” olarak adlandırılan destanlar aslında bir milletin manevi değerlerinin ortaya çıkarılmasında da çok etkili bir kaynaktır. Örf, adet, gelenek, görenek, inanç gibi milletlere ait önemli bilgi ve ipuçları barındıran destanlarda kahramanlık konusunun ağır bastığı görülmektedir. Türk Dil Kurumu’nda ise “destan” kelimesinin anlamı aşağıdaki gibi verilmiştir:

“1.Tarih öncesi tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir, epope. 2. Bir kahramanlık hikayesini ve bir olayı anlatan, koşma biçiminde, ölçüsü on bir hece olan halk şiiri. 3. Çağdaş tür edebiyatında biçim ve içerik yönünden, geleneksel destanlardan ayrılık gösteren uzun kahramanlık şiiri.”²⁸

Destanların, yazıldığı milletler hakkında bilgi verdiğini söylemek mümkündür. Çünkü o dönemin kahramanlıkları, acıları, intikamları, sevinçleri ve zaferleri destanlara da konu olmuştur. Saydığımız bu soyut kavramlar dışında bir de somut kavramlar olan savaş, göç, doğa olayları vb. durumlar o destanın yazıldığı döneme ait örf, adet, inanç ve değerler hakkında bilgi vermektedir. Yıldırım’a göre:

“Milletleri tanımanın, onlarla ilgili çeşitli konularda bilgi edinmenin en doğru ve zevkli yolu, o milletlerin oluşturduğu destanları okumaktır. Çünkü milleti meydana getiren fertler, hayatları ile ilgili önemli ayrıntıları destan satırlarına gizlemişlerdir. Bundan dolayı destanlar, milletlerin aynasıdır.”²⁹

Destanların bilinen en büyük özelliği de kahramanların fantastik unsurlara sahip olması ve insanüstü varlıkların sıklıkla yer almasıdır. İlk dönem mitolojik eserlerde insandan ziyade insanüstü yaratıklar ön plandadır, olağanüstü durumlar söz konusudur. Daha sonraki çağlarda insanın da rol aldığı yarı olağan yarı olağanüstü metinler çıkmıştır. Olağan ile olağanüstü iç içedir. Ana rol insandadır.³⁰

²⁸ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, s:510

²⁹ Nilüfer Yıldırım, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume, Türk Halklarının Destan Yaratılarında Üç Dünya, 6/3 Summer, 1952

³⁰Dursun Ali Tökel, Edebiyat Mitolojinin Mitoloji Edebiyatın Neresinde?, Bizim Külliye. Sayı:51, 24

Destanların bahsedilen bu olağanüstü vb. durumları incelenirken de mitoloji ile iş birliği içine girilir. Destanlardaki geçmişe ışık tutan bu özelliklerden sadece edebiyat alanı değil; felsefe, mitoloji, arkeoloji, tarih ve antropoloji bilimleri de faydalanmaktadır. Çalışmamızın ilk bölümünde “*Nibelungen Destanı*”nı eve dönüş miti bakımından inceleyerek destandaki yol ve yolculuk unsurlarını, eve dönüşün destan kahramanları üzerindeki etkilerini inceledik.

“Eve dönüş” izleği Alman edebiyatının 9. yüzyılında Nibelungen destanı ile karşımıza çıkar. Bu destan için Orta Çağ’a ait olan anonim bir kahramanlık destanı diyebiliriz. Almanların en önemli destanıdır. İçerisinde sıklıkla rastlayacağımız yiğitlik, olağanüstülük, hırs ve öç kavramlarının olduğu manzum bir hikayedir. Eski çağlardan günümüze kadar gelen sözlü anlatım geleneğinden oluşan ilk sanat ürünlerinden biri demek de mümkündür. Nibelungen’in yazarı hakkında günümüze kadar birçok araştırma yapılmış, anlatım biçimi, konusu, dilin yapısı incelenerek yazar hakkında bazı tahminler yürütülmüştür. Hatta bazı düşünürlere göre destanın birden fazla yazarı olması bile söz konusudur. Diğer taraftan Nibelungen’in yalnız bir kişi tarafından yazıldığını düşünen kuramcılar ise bunu destanın çok büyük ve kapsamlı olduğu gerçeğine dayandırır. Bu yüzden tüm görüşler bir yana destanın anonim bir eser olduğunu kabullenmek durumundayız.

Destan kısaca, Alçak Ülke Hanı Siegfried’in Kriemhild’e âşık olması ve evlenmek için yurdundan uzaklaşmasını ve amacına ulaştıktan sonra vatanına geri dönene kadar başından geçen olaylar serüvenini anlatmaktadır. Nejdet Keleş destanı yapısal olarak incelediğinde şu şekilde yorumlamıştır:

“Genel hatırlama olarak: Nibelunglar Destanı birbirini takip eden 39 bölümden (Âventiure) ve içerik olarak iki ana kısımdan oluşur. Destan şeklen 1. ve 2. kısım diye ayrılmasa da içerik ve olaylar bütünü içinde iki kısma şöyle ayrılır: I. kısım 1-19. bölümler (Âventiure), 1-1142. kıtalar Prens Siegfried, prenses Kriemhild ve Atlı Bey Hagen olaylarını kapsar. II. kısım Kral Etzel’in (tarihteki Attila) Kriemhild’i istettiği 20. bölümden, savaşın son sahneleri olan 39. bölüme dek, 1143-2379. kıtalardır. Nibelungen’in II. kısmına Kriemhild’in intikamı veya Burgundların yok edilişi denir. Nibelunglar Destanı’nın I. kısmı mitoloji, tarih ve efsaneye ait unsurlarla bezelidir: Siegfried ve Kriemhild efsanelerini işler (Siegfriedsage, Kriemhildsage). Bu ilk kısımda Siegfried, Kriemhild, Kral Gunther, Isenstein (Buzlar Ülkesi; İzlanda) Kraliçesi Brünhild ve Hagen başroledir. Nibelunglar Destanı’nın II. kısmında Kriemhild’in Etzel (Attila) tarafından istenmesi ve Hun yurduna haniçe olmasıyla gelişen olaylar işlenir. Bu kısımda Etzel

(Attila), Kriemhild, Hagen, Rüdiger, Dietrich ve Hildebrand başrolüdür. Ancak destanın tümünde Hagen ve Kriemhild ana figürlerdir.”³¹

Destanda baş kahraman Alçak Ülke Hanı Siegmund’un oğlu Siegfried’dir. Siegfried her yerde cesur, güçlü, akıllı ve yakışıklı olması ile tanınır. Bir gün, hiç görmediği halde âşık olduğu Burgundlu Hanın kızkardeşi Kriemhild ile evlenmek için ailesine (Siegmund ve Sieglind) danışır, onu almaya gitmek istediğini söyler. Ailesi ne kadar karşı çıksa da Siegfried’in arzularını bir türlü engelleyemezler ve çaresizce gidişini kabul ederler. Talih bu ya Kriemhild de hiç tanımadığı Siegfried’i rüyasında görür ve rüyayı annesi Ute ile paylaşır.

“Böylesine görkemli yaşantıdayken

Bir düş gördü Kriemhild:

Bir şahin besliyordu; güçlü, güzel bir şahin;

Derken iki kartal pençe atıp öldürdüler şahini,

Onun gözü önünde oldu bu iş.

Daha büyük yas çökemezdi içine bu dünyada.”³²

Annesi Kriemhild’in rüyasının pek hayır olmadığını ve gördüğü kartalın başına bir iş geleceğini söyler. Bu sırada Siegfried en görkemli giysilerini giyerek 12 yoldaşı ile yollara düşer. Epey gün sonra Kriemhild’in abisi Gunther Han’ın ülkesine varır. Ren boyundan Worms’a gelen Siegfried’i gören herkes onun kim olduğunu, nereden ve niçin geldiğini merak etmeye başlar. Misafirlerini karşılamak için yanlarına giden Hagen yanındakilere onu tanıdığını söyler ve kim olduğunu anlatır.

Balmung adlı kılıcıyla Nibelunglar ülkesinin Hanları ile girdiği savaşta nasıl başarılı olduğunu, güçlü elleri ile yedi yüz atlı beyine boyun eğdirmesini, tüm hisarlarıyla ülkeyi kendine bağlamasını ve canavarı nasıl öldürdüğünü teker teker anlatır.

“Bir söylence daha var,

İyi bilirim o söylenceyi.

Kılıç vurup öldürmüştür bir canavarı da, bu yiğidin eli.

Sonra yıkandı o canavarın kanı içinde;

³¹ Nejdet Keleş, Nibelunglar Destanı Tarih, Kültür, Edebiyat Analizi, Bozkır, Erzurum, 2010, 165

³² Bilge Umar, Nibelung’lar Destanı, Yapı Kredi Yayınları, Eylül, İstanbul, 2001, 21

Öylesine sertleşti ki bahadırın derisi

Hiçbir silah işlemez o deriye.” (s:40)

Hagen’in anlattıklarını dinleyen Gunther, Siegfried’in yanına gider ve ona niçin ülkesine geldiğini sorar. Siegfried ise ona doğrudan kızkardeşi için geldiğini söylemez de, en yiğit savaşçıların Worms’ta olduğunu onları almak istediğini, ülkenin, hisarların hepsinin kendi egemenliğine girmesini istediğini anlatır. Gunther söylenilenlere ne kadar sinirlenmiş bile olsa kardeşleri Gernot ve Gilsher’in de yorumlarıyla dostça yaşamak şartı ile bir orta yol bulunur. Daha sonra saraya yabancı iki ulak gelir ve efendileri Lüdegast ile Lüdeger’in ülkelerine savaş açacağını bildirir. Bunu duyan Gunther çaresiz Siegfried’e danışır ve aldığı fikir onu bir hayli memnun eder. Siegfried düşmanlarla kendi savaşmak istediğini ve ona yardım edeceğini söyler. Aslında Siegfried tüm bunları sadece Kriemhild için yapar. Siegfried Gunther’in düşmanları ile savaşıp onları yenerek Gunther’in gönlünü kazanır. Han hemen kutlamalara başlar ve Siegfried Kriemhild’i ilk defa orada görür ve hiç görmediği güzelliğine hayran kalır. Kriemhild Worms’tan gitmemek için tek sebep olur. Aradan zaman geçince Bey’ler Gunther Han’ın yalnız olmamasına ve evlenmesine yönelik fikirlerini söylerler ve Buzyurdu adasında güzeller güzeli ve oldukça güçlü bir hatun olduğunu da bildirirler. Brünhild hakkında bilgisi olan herkes, onun nasıl heybetli ve bedensel gücünün yerinde olduğunu anlatmaktadır. Brünhild’in kendisiyle evlenmek isteyen her yiğide, onunla üç yarışmaya girmesi ve birini bile kaybetmemesi şartı koşulur. Ancak onun uğrunda nice başlar gitmiştir. Gunther’i kararından vazgeçirmeye çalışırsa da yakınları, yine de vazgeçmez ve Siegfried’den yanında gelmesi için yardım ister. Orada kalış amacını hiç unutmayan Siegfried Gunther’e kardeşi Kriemhild ile evlenme şartıyla onunla gidebileceğini söyler.

Gunther, Siegfried’in bu arzusunu hiç karşı gelmeden kabul eder ve dört kişi ile Buzyurdu adasının yolunu tutar. Vardıklarında gelenlerin kim olduğunu herkes merak eder. Brünhild Siegfried’in geldiğini öğrenince bir hayli sevinmiştir fakat onu eşliğe isteyenin Gunther olduğunu öğrenince şartlarını sıralamaya başlar:

Yanıtladı Han kızı:

“Uzağa taş atma yarışmasına girecek;

Ardından da, uzağa sıçrama yarışına.

Son olarak yarışacağız mızrak atmada.

İyice düşünüp taşının bu işi: aceleye gelmesin kararınız.”

Böyle dedi dilber Sultan;

“Yarışmalardan birini bile yitirirse olacak canından.” (s:104)

Gunther ve yoldaşları aslında canları tehlikede olduğu için korkmuşlardır. Çünkü hepsi de Brünhild’in nasıl güçlü olduğunu bilir. Siegfried Gunther’e panik yapmamasını, karşılaşmada, zamanında cüce Alberich’ten zorlukla aldığı görünmezlik pelerinini giyerek ona yardım edeceği söyler. Gunther’in yüreğine su serpilir. Karşılaşma başladığında Siegfried söylediklerine uyararak Gunther savaşıyormuş gibi karşı gelir Brünhild’in tüm tepkilerine ve söz verdiği gibi müsabakayı yenerek Brünhild’i mağlup eder ve hemen oradan uzaklaşarak işi tekrar Gunther’e devreder. Brünhild yenilgisini kabul eder ve Gunther Han’a eş olmak için ülkesini erlerine emanet eder ve Worms’a doğru yola çıkarlar. Bu sevinçli haberi Siegfried önden giderek onlardan haber bekleyen herkese iletir ve hazırlıklarını yapmalarını söyler. Tabi bu mutlu dönüşü en çok sevinenlerden biri de şüphesiz Kriemhild’dir. Saraya vardıklarında Gunther sözünü tutar ve güzeller güzeli kardeşi Kriemhild’in Siegfried ile evlenmesine müsaade ederek nikahlarını kıyar. O gece hem Siegfried hem de Gunther için önemlidir. İkisi de eşleriyle ilk gecelerini yaşayacaktır. Siegfried Kriemhild ile hayalindeki gibi güzel bir gece yaşarken aynı durum Gunther için söz konusu değildir. Brünhild, Gunther’in kardeşini neden Siegfried ile evlendirdiğini merak eder ve bunu Gunther’e sorduğunda yeterli cevap almaz ve bununla kocasını bir nevi tehdit eder:

“Dedi Hatun: “Yazık oldu güzelliğine, iyi yetmişliğine!

Bilesin ki uzak duracağım senden, hiç yatmayacağım seninle,

Söylemezsen bana tutumunun nedenini,

Ne sebeple Kriemhild’i Siegfried’e verdiğini.”

Aldığı cevap Brünhild’i yine de tatmin etmez ve bunun acısını da ilk gecelerinde Gunther’den çıkarır. Gunther ne zaman ona yaklaşmak isterse Hatun kendini geri çeker ve hepten nefret saçan bir düşmana dönüşür. Gunther’in arzusunu yerine getirmemekle kalmaz, üstüne üstlük elleri ve ayaklarını bağlayarak onu duvarda bir kancaya asar. Sabah olduğunda her hali yüzünden ne kadar belli de olsa durumu dostu Siegfried’e anlatır. Ne kadar mahcup olduğundan, gurur zedeleyici bir duruma düştüğünden bahseder ve yine yardım ister. Siegfried de ona yine yardım edeceğini söyler ve planını anlatmaya başlar:

“Görünmezlik hırkamı giyip geleceğim yatak odanıza;

Kimse görmeyecek beni,

Bilmeyecek düzenlerimi.

Öyle ayarla,

Mâbeynciler izinli olsun,

Bulunmasınlar ortalıkta.” (s:146)

Gunther anlaştıkları gibi gece yerini Siegfried’e vererek kenara çekilir. Siegfried bu zor Hatunla epeyce uğraşır ve sonunda kıza pes ettirir ve Brünhild yenilgiyi kabul ederek artık kocasına boyun eğeceğini bildirir. Siegfried’in görevi artık biter ve doğrulup yanından ayrılırken Brünhild’in son olarak parmağındaki altın yüzüğü de alır.

“Uzanıp aldı, ipekten yapılmış bel kuşağını da;

Neden aldı bunları,

Keyif başına vurduğundan mı, bilmem.

Sonra verdi onları kendi eşine,

Bu yüzden de dertler açıldı başına.

O çekilir çekilmez Gunther yattı dilber kızın yanına.” (s:152)

Bazı kaynaklarda Orta Çağ Alman geleneğine göre bir kızın parmağından alınan yüzüğün onun bekaretini alan kişinin hakkı olduğu belirtilir. Tabi bu durum akla birçok ihtimali de getirmektedir. Siegfried’in o gece Brünhild ile birlikte olması veya Brünhild’i çok önceden Buzyurdu’ndan tanıyor olması ve bu işi orada gerçekleştirmesi ihtimaller arasındadır. Yoksa parmağındaki yüzüğü alması amaçsız ve yersiz kalmaktadır. Yüzüğü almakla da kalmayıp eşi Kriemhild’e hediye ediyor olması da yine uygun olmayan bir davranıştır. Daha sonra Siegfried eşi Kriemhild’i de alıp Ren boyuna kendi sarayına doğru yola çıkar. Vardıkları vakit herkes onları büyük bir şölenle karşılar. Ardından Siegfried’in bir oğlu olur ve adını kayınbiraderine sevgisinden ötürü Gunther koyarlar. Aynı şekilde Gunther de doğan oğluna, sevgisine karşılık Siegfried adını verir. Brünhild

yine şeytani düşüncelere dalarak Siegfried'in neden onlara bağımlılık harcı ödemediğini merak eder ve bunu öğrenmek için eşine Kriemhild'i çok özlediğini ve onları Worms'a davet etmek istediğini dile getirir. Han eşinin ısrarları üzerine onu kıramaz ve kardeşi ile damadını kış biter bitmez yola çıkmaları için ulak göndererek onları sarayına davet eder. Ulakların iletilerine duyarsız kalamayan Siegfried kayınbiraderinin davetini kabul eder ve vakit geldiğinde yardımcılarını ile yola çıkarlar. Oğullarını da bir daha görememek üzere geride bırakırlar.

“ Siegmund Han da yanlarında gidiyordu.

Sezebilseydi eğer, gittikleri yerde

Neler olup biteceğini

Hiç gitmezdi oraya;

Gelebilecek felaketlerin en büyüğü

or'da başına geldi.” (s:172)

Güzel geçen bir yolculuğun ardından Siegfried ve yoldaşları Burgund iline varır. Güzelce ağırlanıp selamlaştıktan sonra sıra iki hanımın karşılaşmasına gelir. Öyle güzel kucaklaşırlar ki sonraki günlerde başlarına gelecekler ikisinin de aklından geçmez. Gernot, Giselher, Hagen, Ortwein hepsi de gelen konuklarla güzelce ilgilenirler. Tüm bunlar olurken Brünhild'in aklında hala Siegfried'in onlara bağımlılık parasını niçin göndermediği vardır. Şeytan yavaş yavaş genç hatunun aklına girer. Bir ikindi duası vaktinde iki hatunun da tartışmaları başlar. İki de kocalarının bir diğerininkine bağlı olduğunu dile getirir fakat kimse kimsenin sözüyle ikna olmaz ve kiliseye önden kim girdiyse onun diğerinden daha üstün olacağını konuşurlar. Onlar birbirine bu cümleleri kurarken içleri de hınç dolar. Kiliseye girme vakti geldiğinde hatunlar kilise önünde tartışmaya başlar. Krimhild bir türlü çenesini tutamaz ve ileride yaşayacağı felaketlerin ilk temellerini atan cümleleri kurar güzel Brünhild'e karşı:

Konuştı Brünhild Hatun, öfkesi tepesinde,

Dedi:

“Daha iyi olurdu senin için, dilini tutsaydın,

Tutumundan dolayı zararlı çıkacaksın.

Söyle bakalım, nasıl evlenmiş olabiliyor bir Han ile

Bir bağımlının becerdiği, onun oynaşı kadın?” (s: 184)

Brünhild duydukları karşısında büyük şaşkınlığa uğrar ve ne demek istediğini sorunca Kriemhild ona tüm olan biteni anlatır ve ispatı olarak da Siegfried’in o gece gizlice aldığı yüzüğünü ve kemerini Brünhild’e gösterir. Brünhild tüm bu olanları eşine anlatınca da olay erkeklere taşınır. Onlar kendi aralarında halletmiş olsalar da Brünhild olanları hazmedemez ve olan biteni Hagen’e anlatır. Hagen, Ortwein ve Gernot, Siegfried’i öldürmeye yemin ederler. Her şey sinsice planlanır ve Gunther Siegfried’i avlanmak için ormana davet eder. Gunther’in davetine teşrif eden Siegfried eşi ile son kez vedalaşır ve gider. Hain Hagen ise avlanmaya gitmeden önce planladıkları gibi Kriemhild’in yanına gider ve ona kocasını korumak için neresinden vurulabileceğini sorar. Bunu öğrenerek de başına gelebilecek zararlara karşı onu koruyabileceğini açıklar ve Kriemhild anlatır:

“Canavarın yaralarından

Oluk oluk boşalan kan

Bir gölcük oluşturunca

Orada yıkanmış gözüpek er’im,

Ama o sırada düşmüş imiş omuzları arasına

Bir ıhlamur ağacından kopmuş yaprak,

Kan değmemiş oraya;

İşte oradan silah işler bedenine.” (s: 196)

Bunları duyan hain Hagen ormanda Siegfried'i tek yakaladığı an bir kaynağın başında mızrağını Siegfried'in tek ölümcül yerine saplar ve onu öldürür. Hagen'in suçunu gizlemek için herkes birlik olur ve ormanda eşkıyalar tarafından öldürüldüğünü söylemeyi planlarlar. Saraya getirilen Siegfried'i gören eşi, babası ve yakınları feryat figan ağlarlar ve Kriemhild orada bunu Hagen'in yaptığının anlar ve öcünü alacağına yemin eder. Daha sonra orada başka işleri kalmayınca Siegmund ve adamları yurtlarına geri dönerler ve Kriemhild oğlundan uzakta Burgund'da kalmayı tercih eder ve eşinin ona hediye ettiği Niebelunglar hazinesini Worms'a getirttirir. Siegfried'in ölümünün üzerinden yıllar geçer ve Kriemhild öç duygusunu hiç yitirmez aksine her geçen gün daha fazla besler içinde. Bir gün gelir ve Etzel Han ölen eşinden sonra yeni bir eş ister. Etzel Han tarihteki bilinen Attila'dır fakat geç Orta Çağ Almancasında adı "Etzel" olarak adlandırılır. Çevresindeki herkes ona dul ve aynı zamanda çok da güzel olan Kriemhild'i önerince o da ulaklarını Burgund iline yollar ve Kriemhild ile evlenmek istediğini onun sarayına gelmesini dilediğini bildirir. Kriemhild başta buna ne kadar karşı çıktıysa da sonunda evlenme fikri ona da mantıklı gelir ve Etzel'in teklifini kabul eder. Aslında Kriemhild Etzel'in ne kadar varlıklı bir Han olduğunu ve buyruğunda bir sürü kişinin olduğunu bilir ve bu yüzden teklifi kabul eder. Hagen'den intikamını bu şekilde alabileceğini düşünür. Yanına yardımcı kızlarını da alarak ulaklarla birlikte Etzel'in ülkesine gider. Orada düğünleri yapılır ve Kriemhild tekrar sözü geçen, sevilen sayılan bir hatun olur ve bir de Etzel'e Ortlieb adında bir oğul verir. Aradan yıllar geçer ve intikam duygusunu hiç yitirmeyen Kriemhild, eşine ailesini çok özlediğini ve oradaki şenliklere katılmaları için tüm ailesini Hun yurduna davet etmek istediğini belirtir. Eşini kırmayan Etzel Burgundlar ülkesinde Gunther Han'a haber gönderir ve herkesi sarayına davet eder. Başta kaygıları olsa da birçoğu Etzel'in davetini geri çevirmek istemez. Yalnız Hagen bu duruma karşı çıkar ve Gunther'e söyler:

"Hun yurdundan gelmiş ulaklar

Ne söylerse söylesin,

Aldatma sakın kendini; Kriemhild'i göreceğim diye

Gitmeye kalkarsan Etzel'in ülkesine

Ne şanın kalır ne canın;

Unutma öç özlemini nice yıllar geçse de

Hatun'u Etzel han'ın." (s:299)

Sonunda Hagen'de ikna edilir ve neredeyse Burgund ülkesinde kimse kalmayarak herkes Hun yurduna doğru yola çıkar. Aslında Hagen başlarına gelecek her şeyi tahmin etmektedir ve yolda da karşısına çıkan iki peri zaten bütün olacakları söylemiştir. Yine de gidip yiğitçe savaşacağını düşün. Vardıklarında Etzel onları çok güzel karşılar. Şenlikler başlar ve herkes eğlenirken Kriemhild intikam planlarını hayata geçirmeye başlar. Emrindeki adamlarını Gunther Han ve adamlarının üzerine salar. Aslında Kriemhild'in niyeti sadece Hagen ve abisinden intikam almakken işler çığırından çıkar ve içindeki intikam duygusu yüzünden diğer kardeşleri de dahil herkesi kılıçtan geçirtir. Savaş günlerce sürer yiğit Hildebrand birçok kişiyi öldürür. Burgundlu misafirlerden geriye sadece Hagen kalır. Onun da canını Kriemhild Siegfried'in kılıcıyla alır. Bunu gören Hildebrand Kriemhild'e söyler: "Yaramayacak sana bu becerdiğin dedi, gerçi kastetmiş idi benim dahi canıma, yine de alacağım bu yiğidin öcünü." (s: 477) Kocaman kılıcı ile Kriemhild'i oracıkta öldürür. Her şey Etzel'in gözü önünde olur. Tüm ülke yasa boğulur ve insanlardaki mutluluk hüzne döner.

Destanın özetinden de anlaşılacağı gibi söz konusu "evden ayrılış" ve "yolculuk", büyük bir trajedi ile son bulur ve eve dönüş gerçekleşmez. Oldukça meşakkatli geçen bu yolculuk için birçok sebep sıralamak da mümkündür. İnsanın yaratılış gereği yolda olması ne kadar normal ise yola bir sebepten ötürü çıkması da bir o kadar normaldir. Siegfried'in ise yola çıkmasına sebep Kriemhild ile evlenmektir. Tek bir amaç için yola çıkan Siegfried'in başına gelenler ise koca bir destan yazılmasına vesile olmuştur.

1.1. RÜYA MOTİFİ

İnsanoğlunun temel ihtiyaçlarından biri olan uykunun, birçok insanda rüya görme işlevini de beraberinde getirdiği herkes tarafından bilinmektedir. Hayatımızın en temel parçalarından biri haline gelmiştir. Bülent Akot'un da "Freud'un Rüya Yorum Metodu" adlı yazısında dillendirdiği gibi: *Rüyalar, hem uykunun devamını sağlamakta dolayısıyla dinlenmemize yardım etmekte hem de insanoğlunun bilinçdışında var olan çoğu zaman kendisinin bile fark edemediği düşüncelere ayna tutmaktadır.*³³ Günlük hayatın bu

³³ Bülent AKOT, Freud'un Rüya Yorum Metodu, Dinbilimleri Araştırma Dergisi, Cilt: 10, Sayı:1, 2010, 231

doğallığı, rüyaları destanlarda en önemli motifleri arasına sokmuştur. İnsanlar hemen hemen her gün rüya görür ve bunları ya hiç önemsemezler, bilinçaltına yorarlar ya da gördükleri rüyaları yorumlayarak hayatlarında önemli uyarıcılar olarak görürler. İbrahim Sarı'ya göre: *Rüyalar destan kahramanlarının hareket tarzlarının tayinine ve gelecekteki olaylardan haberdar olmalarına yaraması bakımından destanlarda önemli bir yer tutar.*³⁴ Savaş Kurt ve Beyza Kurt'a göre ise: *Rüyalarla, yaşama biçimi, hayat tarzı, beklenti ve hayata bakış arasında önemli bir bağ vardır. Hele bazı rüyalar vardır ki, bunlar asırlar boyu sürececek bir serüvenin başlangıcını belirler mahiyettedir.*³⁵ Tıpkı *Nibelungen*'de olduğu gibi. Destanın ve aynı zamanda yolculuğun başlangıcı Kriemhild'in görmüş olduğu rüyadır. Rüyasında bir şahinin başka bir şahini beslediğini ve daha sonra onun gözleri önünde diğer şahini öldürdüğünü görmesi üzerine annesi Ute bu rüyayı hemen yorumlar:

Anlattı düşünü, anası Ute'ye.

İyi yürekli kızına ancak

Şöyle bir yorumlama yapabildi hatun:

“Gördüğün şahin, soylu bir er'dir;

Tanrı esirgesin yoksa tez zamanda

İşini bitirecekler onun.” (s: 21)

Geleceğin habercisi olarak yorumlayabileceğimiz bu rüya hem destanın başlangıcıdır hem de son hakkında bilgi verir niteliktedir. Destanlarda görülen bu rüyalar genellikle birinci veya ikinci destan kahramanı tarafından görülür. Tıpkı *Oğuz Kağan Destanı*³⁶'nda Uluğ Türk'ün rüyasında altın yayın uçsuz bucaksız uzanması ve üç gümüş okun da şimale gitmesini görmesi gibi. Hasan Köksal Uluğ Türk'ün bu rüyasını, Türklerin bütün dünyaya buyruk olma öyküsünün ilk haberi olarak yorumlandığını düşünür.³⁷

³⁴ İbrahim Sarı, Destanlar Efsaneler, Net Medya Yayıncılık, 2017, 26

³⁵ Savaş KURT, Beyza KURT, Türk Devlet Kültüründe Rüya, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2015, 8/2, 241

³⁶ Necati Demir, Oğuz Kağan Destanı, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2019

³⁷ Hasan Köksal, Türk Destanlarında Bazı Ortak Motifler, Ege Üniversitesi Türk Dünyaları Araştırmaları Enstitüsü, Türkiye, 17

Nibelungen Destanında da Kriemhild'in rüyasının ardından Siegfried'de yola çıkarak tüm yolculuk sürecini başlatmış olur.

1.2. EVDEN UZAKLAŞMA VE YOLCULUK

Tezimizin ana temalarından olan “evden uzaklaşma” ve “yolculuk” çoğu destanda görülen ortak bir temadır. Ülkü Kara Düzgün, destanın merkezî kahraman tipinin, görevini yani yerine getirmesi gereken ülkü her ne olursa olsun epik kural gereği evinden uzaklaşması gerektiğini ve onun kahramanlığının çıktığı yolda karşısına çıkan engelleri ortadan kaldırmasına bağlı olduğunu dillendirir.³⁸ Evinden uzaklaşan kahraman, yol boyunca türlü badireler atlatır. Bunları canavarlar, cadılar, tepegözler, düşmanlar olarak sıralayabiliriz. Kahraman yolculuğun sonunda sadece hedefine ulaşmakla kalmaz aynı zamanda içsel gelişimini tamamlayarak benliğini geliştirmiş de olur. Hiçbir kahraman evinin kapılarını kapatıp içeride yatarak, gününü gün ederek olgunlaşamaz. Bu yüzden kahramanlar tüm engelleri aşarak nihai hedefine ulaşır. Yine Ülkü Kara Düzgün'e göre:

“Kahramanın evden uzaklaşması motifine bağlı olarak dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da kahramanın dönüşüdür. Kahraman evinden ayrıлып nereye giderse gitsin önünde sonunda eve dönmek niyetiyle yola çıkmaktadır. Kahramanın eve dönüşünün söz konusu olmadığı destanlarda, kahramanın ulaştığı son nokta genellikle halkı için yeni vatan kabul edilmiştir. Ya da kahraman ölmüştür.”³⁹

Kahramanımız Siegfried de tıpkı yukarıdaki örnek gibi eve dönemeyenler arasındadır. Siegfried'in yola çıkışı sevdiği kadına kavuşmak içindir. Kriemhild ile evlenmek arzusu, Siegfried'in olgunlaşma sürecine vesile olmuştur diyebiliriz. Evlenme arzusu için yola

çıkışının ardından eve dönüşün olup olmayacağı destanın ilk bölümünden sorgulanmaya başlanmıştır.

“Böylece geldi çattı yola çıkma zamanı:

Herkes kaygılanmaya başladı

Nasıl gidecek bunların işleri diye,

³⁸ Ülkü Kara Düzgün, Türk Destanlarında Merkezi Kahraman Tipinin Tipolojisi, folklor/edebiyat, cilt:18, sayı:69, 2012/1, 28

³⁹ Ülkü Kara Düzgün, 30

Yurtlarına geri dönebilecekler mi diye.

Sonunda yüklendi atlara yiğitlerin silahları, giysileri.” (s: 33)

Her kahraman gibi Siegfried’in yolculuğu da bir hayli zordur. Evinden uzaklaşan kahraman yolda bir ejderhanın saldırısına uğrar ve uzun uğraşlar sonucu ejderhayı yakarak öldürmeyi başarır. Ejderha yanarken bedeninden akan yağlar Siegfried’in parmağına düşer ve o anda parmağının taş gibi sert olduğunu fark eden Siegfried bir ıhlamur ağacının altında tüm bedenini ejderhanın kanı ile yıkar tam da bu sırada ıhlamur ağacının bir yaprağının iki omuzunun arasına düştüğünü görür. Yaprığın düştüğü bu yer artık Siegfried’in zaafı olmuştur hatta ölümüne sebep olan tek bölgedir. Ardından yoluna devam eden cesur kahraman Nibelungen ülkesine varır. Orada da bir canavarı öldürür ve bunu duyan ülkenin kralları kahramanımıza savaş açarlar. Bu savaşın da üstesinden gelmeyi başaran kahraman tüm Nibelungen hazinesinin de sahibi olur. Hazinede gözü yoktur ve tüm hazineyi ileride eşi olan Kriemhild’e hediye eder. Aynı zamanda meşhur kılıcı Balmung’a da burada sahip olur. Kahraman cüce Alberich ile de burada tanışır. Alberich kahramana görünmezlik pelerinini vererek yolda başına gelebilecek tehlikelere karşı uyarır. Daha sonra Burgundların ülkesine varan kahraman nihayet Kriemhild’e kavuşur ve özette de belirttiğimiz badirelerin ardından evlenirler. Fakat kahramanımıza evine dönmek nasip olmaz ve Burgundların ülkesinde can verir. Görüldüğü gibi Siegfried çıktığı bu uzun yolculukta yolun amacına ulaşmış fakat eve dönüşü gerçekleşmemiş, ölümle sonuçlanmıştır. Destan boyunca gösterdiği tüm mücadeleler zaferle sonuçlanır, bu da onu hem toprak olarak geliştirmiş hem de saygınlığını arttırmıştır. Yol Siegfried’i evine döndürememiş ancak içsel gelişiminde deyim yerindeyse çok yol kat ettirmiştir. Bülent Somay’ın da dediği gibi eve dönüş’ün olmadığı fantastik metin, başarısızlıkla sonuçlanmış bir psikanalitik vaka öyküsüdür. Somay, Arthur destanında eve dönüşün olmadığını, tersine yıkım, düzenin bozulması ve ölümün sonda karşımıza çıktığını dillendirir.⁴⁰ Haliyle Siegfried de Kriemhild ile evlenerek hedefine ulaşmayı başarmış ancak eve dönüşü başarısızlık ile son bulmuştur.

⁴⁰ Bülent Somay, Freudo Baggins’in Mordor Yolculuğu, Bir Psikanaliz Metaforu Olarak Fantezi Edebiyatı, Defter, Sayı: 39, 24

1.3. ÖÇ – İNTİKAM MOTİFİ

Destanların birçoğu incelendiği vakit; destan kahramanlarının başlarına gelen haksızlıklardan ötürü öç alma çabasına büründüğünü ve destanın seyrinin artık öç duygusu üzerine devam ettiğini görmek mümkündür. İntikam; kahramanın kendisine karşı veya içinde bulunduğu topluluğa, ailesine, sevgilisine karşı yapılan gerçek veya mecazi anlamdaki saldırılara karşılık verme duygusudur.

İntikam duygusunu yalnızca destanlara ait bir konu olarak nitelendirmek yanlış olur. Psikoloji, masallar, halk hikayeleri, tiyatro gibi alanlarda da sıklıkla işlenen bir konudur. William Shakespeare'ın *Hamlet*'inde⁴¹ olduğu gibi. Oyun Prenses Hamlet'in, amcası Cladius'un babasını öldürmesi ardından da annesi ile evlenmesi üzerine, amcasından intikam almasını konu edinir.

Alexandre Dumas'ın *Monte Kristo Kontu*⁴² yine intikam duygusunun başrol oynadığı çok önemli eserlerinden biridir. Kaptan Edmond Dantes sevdiği kadınla evlenmesine ramak kala çok yakın dostlarının ona Napolyon ajanı olduğu iftirasını atması üzerine tutuklanır ve hapisanede olduğu süre zarfında ona bu kötülükleri yapan herkese karşı içi öç duygusuyla dolar taşar. Bir gün hapishaneden kaçmayı başaran Dantes romanda bahsedilen hazineyi bularak kendini Monte Kristo Kontu olarak tanıtır ve herkesten intikamını alır.

Destana geri dönersek iki türlü öç alma mevcuttur. Birincisi hile ile öç almadır. Hagen Sigfried'e haince plan kurup onun yayı ve kılıcını ötelere götürüp hile yaparak Sigfried'i öldürmüş ve böylece Brünhild'in intikamını almıştır. İkinci öç alma şekli ise; öldürerek öç almadır. Ömer Saraç destanlarda karşımıza çıkan intikam motiflerinden en yaygın olanın öldürerek intikam almak olduğunu söyler. Halk hikâyelerinde de sıkça karşımıza çıkan bu durumun, destan kahramanının öfkesinin şiddetini göstermesi bakımından da önemli olduğunu düşünür.⁴³ Her insanın ayrı bir intikam şekli vardır. Kadın kahramanımız Kriemhild de öldürerek intikam alma yolunu benimsemiştir. Kendisine ve eşine yapılan hainliği bir türlü sindiremeyen Kriemhild yıllarını alan planlar yapar ve eşini öldüren Hagen'i Sigfried'in kendi kılıcıyla öldürür. Kriemhild ucunda

⁴¹ William Shakespear, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Haziran 2019, Türkiye

⁴² Alexandre Dumas, Monte Kristo Kontu, Mustafa Bahar, İskele Yayıncılık, 2011

⁴³ Ömer Saraç, Türk Destanlarında İntikam Motifi, Dede Korkut Türk Dili ve Araştırmaları Dergisi, cilt:3, sayı:5, 146

kendi ölümüne sebep olacak dahi olsa intikamını almıştır. Anlatılan bu intikam motifinde ise destandaki kahramanların; çıktıkları bu yolculuğun, başlarına gelen kötülüklerden ötürü oç duygusuyla beslenen bir yolculuk olduğunu gösterir ve her kötülüğün bir bedeli olduğu sözünü de doğrulamış olur.

1.4. SADAKATİN YOLCULUĞU

Literatüre bakıldığı zaman sadakat kavramı ile ilgili çok sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Sadakat genel anlamıyla, samimi ve sağlam dostluk, içten bağlılık, his ve duygularında sağlamlık, ihanet etmeme, hakikate uygunluk anlamlarına gelmektedir.⁴⁴ Sadakat veya sadakatsizlik örneklerini günümüz toplumunda daha çok çiftler üzerinde görmekteyiz. Bireyin kendine olan sadakati sadece kendi kişiliği üzerinde etkilidir ama başka bireye olan sadakati ise her iki taraf için de belli sonuçlar meydana getirir. Bunları “olumlu sadakat” ve “olumsuz sadakat” olarak ikiye ayırmak mümkündür. Sadakatin olumlu örneğine verilebilecek en güzel örnek hiç şüphesiz Odysseus’un eşi Penelope’dur. Tezimizin ilerleyen bölümlerinde de detaylı bir şekilde ele alacağımız *Odysseia* destanında adı sık sık geçen Penelope ömrünü eşine sadık kalan ve bunun sonucunda destanın mutlu sonla bitmesini sağlayan eş rolündedir. Serap Kalaycıoğulları’na göre:

Homeros, *Odysseia*’sında, Penelope’yi, kocası Ulysses’in savaştan dönmesini yirmi yıl sabırla bekleyen ve bu sırada taliplerini hilelerle oyalayan iffetli eşi olarak betimlemiştir. Ozanın, Penelope’ye çizdiği bu karakter tasviri, önce Arkaik Yunan şiirine, ardından Latin şiirine aktarılmıştır ve Penelope’nin adı yüzyıllar boyunca iffet ve sadakat örneği olarak kullanılmıştır.⁴⁵

Stefan Zweig’in *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu* ise tanımadığı bir kadınla birliktelik yaşayan ve sonrasında ilişkilerine sadık kalmayan, bununla beraber adı asla bilinmeyen kadının ona duyduğu aşkı mektuplara dökmesi, adamdan bir çocuk dünyaya getirmesi ve bunu adamın bilmiyor olmasını anlatan çok kısa bir romandır.

“Fakat sana nasıl söyleyebilirdim ki? Benim gibi yabancı bir kadının, üç gecenin aşırı hararetle gönüllüsünün, kendini sana hiç karşı koymaksızın, dahası tutkuyla açmış olan kadının, gelip geçici bir karşılaşmanın adsız kadınının sana, senin gibi sadakat nedir bilmeyen bir erkeğe sadık kaldığına asla inanmazdın –bu çocuğu hiç kuşku duymaksızın senin çocuğun olarak asla tanımazdın!”⁴⁶

⁴⁴ Emel Koç, İnsan ve Sadakat, Felsefe Dünyası Dergisi, Cilt:1, Sayı:35, 49

⁴⁵ Serap Kalaycıoğulları, Klasik Dönem Yunan ve Roma Yazınında Penelope: Homeros’tan Ovidius’a Penelope Betimi ve Heroides 1, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:7, Sayı:2, 95

⁴⁶ Stefan Zweig, Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu, Ahmet Cemal, İş Bankası Kültür Yayınları, 2012, 46

Destana dönecek olursak sadakat yolculuğunu Kriemhild'in yolculuğu ile bütünleştirebiliriz. Burada açıklık getirilmesi gereken şey Kriemhild'in eşi Siegfried öldükten sonra Etzel ile evlenmesi bir sadakatsizlik değil aksine kendinden fedakârlık ederek ölen eşine olan aşkına sadakat göstermesidir. Tek fark sadakatini intikamla gerçekleştiriyor olmasıdır.

“Anasına anlatıp yorumlattığı düşteki

Şahinin ta kendisiydi bu Bey.

Sonradan, onu öldürdüler diye

Nasıl da korkunç bir öç aldı

En yakın hısımlarından!

Er'inin tek canına karşılık

Canından oldu nice ananın oğlu.” (s:22)

Kriemhild'in bu intikam aşkı hem bir sürü insanın ölümüne sebep olmuş hem de destanın sonunu getirmiştir. Kriemhild kendi sadakat yolculuğunda, yolu intikamını alarak yani hedefine ulaşarak tamamlamıştır. Yol boyunca da oğlu, gençliği, ailesi, vatani gibi birçok şeyden mahrum kalmıştır. Tüm bunları kaybederken de benlik duygularını geliştirmiş intikamı uğruna bencil bir kişiliğe bürünmüştür.

1.5. SIEGFRIED'İN YOLCULUĞU VE EVE DÖNÜŞ

Almanların en ünlü destanı olan Nibelungen destanı, başkahraman Siegfried'in hikâyesini, yolculuğunu anlatan bir destandır.

Alman edebiyatının geçmişine bakıldığında; Alman destanlarında yolculuk ve eve dönüş konularının ön planda olduğunu söylemek yanlış olmaz. Diğer destanlarda olduğu gibi Alman destanlarında da kahramanlar hep evinden uzaklaşır ve türlü badireler atlatarak yollar aşarlar.

1.5.1. Hildebrand Destanı

Cermenleri edebi anlamda incelediğimizde zengin bir geçmişe sahip olduğunu görürüz. Ancak Almancanın en eski zamanlarını gözden geçirirsek o topraklara ait olan ve o dilde yazılmış olup günümüze kadar gelen yiğitlik destanlarından sadece Hildebrand destanı elimize ulaşır, fakat o da eksiktir. Destanın sonu tamamlanmamıştır. Şükrü Akkaya bir yazısında Hildebrand destanı hakkında şunları bildirmiştir:

“Alman ortaçağı'nın irfan ocaklarından birini teşkil eden Fulda manastırı'nın lâtince bir teoloji kitabının baş ve sonundaki boş yapraklara, birisi acemi, diğeri olgun, iki el tarafından meşk nevinden yazmış oldukları notlarla Hildebrand destanı gelecek nesillere devrolunmuştur.”⁴⁷

Hildebrand efendisi olan Dietrich'in, Otokar'a duyduğu nefretten ötürü doğuya çekilme kararına sadık kalır ve onunla vatanından uzaklaşarak doğuya gider. Hildebrand bu hamlesi ile ailesinden, evinden, çocuğundan, yurdundan da uzaklaşmış olur. Hem de otuz yıl sürer bu uzaklaşma. Hildebrand ve beraberindeki sürgünler Hun kralı Attila'ya sığınır. Attila da onların bu hizmetlerini karşılıksız bırakmaz, onları bolca mükafatlandırır. Yapılan onca hizmetten sonra Attila, Dietrich ve beraberindeki adamlara yurtlarına dönmeleri için müsaade eder ve ekip İtalya'ya doğru yola çıkar. İtalya'da bulunan müdafaa ordusu ve Hun ordusu karşılaşır. Eski geleneklere göre iki taraftan da iki başarılı yiğit ortaya çıkarak birbirlerine meydan okurlar. Tesadüf bu ya Hildebrand ve otuz yıl önce bırakmış olduğu oğlu Hadubrand karşı karşıya gelirler. Hildebrand rakibinin kim olduğunu sorar ve aldığı cevaplar kendi oğlu Hadubrand olduğunu gösterir. Karşısındakinin oğlu olduğunu öğrenen Hildebrand onu yatıştırıp çekilmek ister fakat oğlu onun babası olduğunu bilmez ve kışkırtıcı sözler söyler. Bunun üzerine Hildebrand daha fazla dayanamaz ve oğlu ile savaşmaya başlar.

Destan burada son bulur. Bazı kaynaklara göre Hildebrand oğlunun ağır sözlerine dayanamaz ve onu kılıcı ile öldürmek zorunda kalır. *Hildebrand* destanında da yer verilen baba-oğul ilişkisi birçok ırkın mitolojik eserlerinde yer alır. Bazı kaynaklar destandaki bu düşmanlığı, Sigmund Freud'un geliştirdiği ve adını Yunan mitolojisinden faydalanarak koyduğu Oedipus kompleksine bağlamaktadır. Destanda yer alan eve dönüş öyküsü Hildebrand'ın savaş için evinden otuz yıl boyunca uzaklaşması ile başlar. Yol boyunca

⁴⁷ Şükrü Akkaya, Eski Alman Destanlarında Attila'nın Akisleri, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, 1944, 562

kahramanlıklarını arttıran, Hun hükümdarı Etzel'in dahi saygınlığını kazanan Hildebrand'ın eve dönüşü ise hiç görmediği oğlu Hadubrand ile karşı karşıya gelmesi ile bir trajediye dönüşür.

1.5.2. Waltharius Destanı

Almanların yine çok ünlü olan bir diğer destanı ise *Waltharius* destanıdır. Yazar Eckehard tarafından kaleme alınmış latince olarak yazılmıştır. Almanların Hun hakanı Attila'yı fazlasıyla önemsediklerini çoğu destanda adının geçmesiyle de anlamak mümkündür. Germen destanlarında "Etzel" olarak yerini alan Attila, *Waltharius* destanında da yer almış fakat adından pek iyi bahsedilmemiştir. Destan kısaca Attila'nın Batı seferini tasvir etmektedir.

Etzel'in ordusuna yenik düşen Burgund, Frank ve Akitanya krallıkları Attila'ya yenilgilerine karşılık, çocuklarını ve hazinelerini verirler. Akitanya kralının oğlu Walther, Frank krallığının prensi Hagen ve Burgund kralının kızı Hildegund'da saraya verilen isimler arasındadır. Attila rehinelerin eğitimleri ile çok yakından ilgilenir ve Walther'i devlet işleriyle ilgilenmesi için görevlendirir. Walther, Hun ordusu ile gittiği savaşlardan adını başarıyla duyurarak geri döner. Tesadüfen karşılaşan Walther ve Hildegund birbirlerine âşık olurlar. Walther bir gün sevgilisine, vatanına olan hasretinden bahseder ve beraber kaçma planı yaparlar. Attila'nın düzenlediği bir eğlencede Walther herkesi uyutarak Hildegund ile hazineyi de çalarak oradan kaçarlar. Attila kendine gelince çok sinirlenir ve hazineyi almaları için adamlarını görevlendirir. Yiğit Walther adamların üstesinden gelir ve nihayet Akitanya'ya varırlar. Çift düğün yapar ve ardından Walther babasının ölümü üzerine Akitanya kralı olur.

Mutlu sonla biten destanda Walther'in yolculuğu ve eve dönüşü söz konusudur. Destanda Walther'in yolculuğu daha küçükken onun tercihi dışında başlar. Yolculuk boyunca da eğitimin gelişimini donanımını tamamlar, sürgün gittiği Hun topraklarında devletin saygın kişileri arasında yer alır. Ne var ki içindeki anayurt özlemi hiçbir zaman sönmez. Bu özlem eve dönüş arzusunu tetikler. Nitekim eve dönüşün sonu da mutlu biter. İnsanda yaratılış gereği bulunan ana rahmine dönme isteği Walther'de de söz konusudur. Walther tıpkı ana rahmine dönmek ister gibi vatanına anayurduna geri dönmek ister. Bulunduğu yerde ne kadar iyi şartlarda yetişmiş olursa olsun kendini rahat, güvende hissettiği hep özlemini duyduğu yer yine kendi yurdudur.

1.5.3. Nibelungenlied – Siegfried’in Yolculuğu

Nibelungen destanını incelediğimizde birçok kişinin yolculuğundan bahsetmek mümkündür. Destandaki karakterlerin sürekli bir yolculuk halinde olduklarını ve yol boyunca hayatla imtihan olduklarını görürüz. Siegfried’in yolculuğu da imtihanlarla, zorluklarla ve umutla dolu bir yolculuktur.

Siegfried yolculuğunun her anında farklı duygular hisseder. İlk olarak evinden uzaklaşması yüreğine umut tohumlarını serper. Yolun sonunda evlenmek istediği kadının olduğunu düşünür mutlulukla yola çıkar. Yolculuk esnasında sürekli olarak mekanlar değişir. Bu da yolun doğasıdır. Kriemhild’i gördükten sonra onunla evlenebilmek için yoluna devam eder ve bu da umut yolculuğunu zoraki yapılan bir eyleme dönüştürür. İnsan yolculuk yaparken karşısına ne çıkacağını bilemez bu yüzden yolculuk bilinmezlikle kuşatılmıştır. Bu bilinmezlik duygusu da insanda huzursuzluğu beraberinde getirir. Tıpkı Siegfried’in içindeki endişelere rağmen Brünhild ile karşı karşıya gelmesi gibi.

İki insanın aynı anda aynı yere yolculuk yapıyor olması amaçların ve duyguların aynı olmasını gerektirmez aksine farklılıklar gösterebilir. Öyle ki Gunther’in sevdiği kadın için çıktığı yolda Siegfried yiğitliğini göstermeyi amaçlar. Yolculuğun sırrı ve güzelliği burada ortaya çıkar. Örneğin ikisinin de aynı amaç için yola çıktığını düşünelim. İlk önce okurdaki merak duygusu azalırdı çünkü birinin başına gelenin diğerinin başına geleceği de kuvvetle muhtemeldir. Bir diğeri; destandaki her olay birbirinin çok benzeri olacağı için destan kendini yinelemeye başlar ve sıkıcı olabilirdi. İşte bu yüzden destandaki karakterlerin yolculukları da amaçları da farklı işlenmiştir.

Birçok insan bir işe başlar ve bu işi bitirmeden başka bir işle meşgul olmaz. Siegfried de Kriemhild ile evlenmeyi kafasına koyar ve hayalini gerçekleştirmeden de evine geri dönmez. Ancak insanoğlu hedefine ulaşsın veya ulaşmasın yolculuğun sonu her zaman mutlu bitivermeyebilir. Siegfried tüm yolları aşarak Kriemhild ile evlenir fakat yolun sonunda beklemediği bir durum söz konusudur. Karısı Kriemhild ile vatanına dönemez ve eve dönüşü imkansızlaşarak düşman toprağında can verir.

Birinci bölümde *Nibelungen* destanını eve dönüş ve yolculuk bağlamında inceledik ve karakterler üzerindeki etkisini araştırdık. İkinci bölümde ise Homeros’un *Odyseia* destanını inceleyerek iki destanı karşılaştıracamız.

İKİNCİ BÖLÜM

HOMEROS'UN "ODESSEİA" DESTANINDA EVE DÖNÜŞ MİTİ

İlkel toplumlarda meydana gelen evrenin oluşumunu, doğa olaylarının yorumlanmasını, hayatta karşılarına çıkan ve anlamlandıramadıkları olayların bir nedene bağlanmasını isteme arzusundan oluşan hikâyeleri "mit" olarak adlandırırız. Bizler de günümüzde bu mitleri araştırarak o döneme ait toplumların inançlarını, yaşam biçimlerini, ahlaki yapılarını öğrenme fırsatı buluruz. İnsanoğlu tüm bu mitleri bir araya getirerek mitolojinin temelini atmıştır. Mitoloji sayesinde eski çağlara ait birçok destanı ve o destanların ait olduğu toplumları araştırıp yorumlama imkânına sahibiz.

Mitoloji denince akla ilk gelen hiç şüphesiz Yunan mitolojisidir. Yunan mitolojisini incelediğimiz zaman; doğaüstü olayların, canavarların, insanların sık sık karşımıza çıktığını görürüz. Şefik Can'a göre:

"Her milletin mitolojisi vardır. Türk, Mısır, Yunan, Hint, Çin gibi... Bu ulusların mitolojileri içinde en çok incelenmiş ve bilginlerin üzerinde en çok fikir yordukları, inceledikleri mitolojiler, Hint ve Yunan mitolojileridir. Ancak bu mitolojilerden Avrupa sanat ve edebiyatında ise en çok Yunan mitolojisi etkili olmuştur."⁴⁸

Yunan mitolojisinin bu kadar etkili olmasını, günümüze kadar gelen ve hala okur üzerinde etkisini bırakan destanlarına ve yazarlarına bağlayabiliriz. Yazarlardan bahsederken de yine ilk akla gelen Homeros'tur. A. Canip Olgunlu Mitos'tan Logos'a Mitlerin Çözümlemesi adlı eserinde Yunan mitolojisinden şu şekilde bahseder:

"İzmirli (Symirne) Homeros'un şiirlerini aktardığı dönemden (M.Ö. 9. yüzyıl) Paganizm'in son dönemine kadar (M.S. 4. yüzyıl) her türden efsane ve olağanüstü hikâyelerin tamamına Yunan Mitolojisi denir. Yunan mitolojisi çok yönlüdür. Bazen dini inanç ve törenlerin nedenlerini, bazen tarihsel bir olayın gerçek ya da gerçeküstü sebebini ve çoğunlukla da duyguları kişileştirerek sunar. Yunan mitolojisinin en özel tarafı da bu kişiselleştirmeleridir"⁴⁹

Antik Yunan döneminden bahsederken, Homeros'un kaleme aldığı *İlyada* ve *Odyseia* destanları yazıldığı dönemin; tarihi, coğrafyası ve mitleri hakkında bizlere birçok bilgi verir ve Klasik Yunan çağının edebiyatına ışık tutar niteliktedirler.

⁴⁸ Şefik Can, Klasik Yunan Mitolojisi, Ötüken Yayınları, 2011, İstanbul, 17

⁴⁹ A. Canip Olgunlu, Mitos'tan Logos'a Mitlerin Çözümlemesi, (Birinci Basım), Hükümdar Yayıncılık, 2014, İstanbul, 66

Yazarın iki destanı da batı edebiyatını etkilemiş ve birçok eserde yer verilmiştir. Ancak bu destanların yazarı olduğu düşünülen Homeros hakkında yeterli bilgiye ulaşılamaz. Kim olduğu ve nerede yaşadığına dair pek çok söylem ve çelişkiler vardır. MÖ. 850’li yıllarda yaşadığı düşünülen İyonyalı yazarın bugünkü İzmir civarında yaşadığı sanılmaktadır. Dönemin sözlü edebiyat geleneğini kullanan ve gözlerinin görmediği bilinen ozanın saray saray gezip destanlar okuduğu bilinmektedir. Bu sözlü geleneğin ürünleri olarak da *İlyada* ve *Odesseia* destanları meydana gelmektedir. Homeros bu iki destanında da yalın bir dil kullanır. Dilin yalın olması destanların beğenilmesini azaltmaz aksine daha çok kitleye hitap eder. Ozan destanlarında belirli bir kronolojik sıra kullanmaz ve hem geçmiş hem gelecek arasında gidip gelerek günümüzdeki bilinç akışı tekniğini kullanır.

Avusturyalı yazar Marlen Haushofer de *Die Wand*⁵⁰ (*Duvar*) adlı eserinde bilinç akışı tekniğini kullanır, olayların seyrini bu şekilde okura aktarmayı tercih eder. Roman bir kadının öyküsüdür. Yazarın bu başarılı romanı 1963’te Arthur Schnitzler Ödülü’ne layık bulunmuştur. Şenay Kırgız romandaki ana düşünceyi okura kısa ve öz bir biçimde aktarır:

“Marlen Haushofer, *Die Wand* (Duvar) adını verdiği eserinde, tüm insanlığın yok olduğu bir felaketten sonra tek başına kalan bir kadının hayatta kalma savaşını, çıkmazlarını, umutlarını gözler önüne serer ve okur kendisini, kadın ile birlikte bir yaşam mücadelesi içerisinde bulur. Kadını diğer yerleşim yerlerinden ayıran soğuk ve saydam duvar, öyle gerçekçi anlatılmıştır ki, okur duvarın nasıl olabileceği konusunda tereddütte düşmez; aksine duvarın ağırlığını tüm hücrelerine kadar hisseder.”⁵¹

Max Frisch ise *İnsan Nedir ki*⁵² isimli kolaj tekniği ile yazılan romanında yine bilinç akışı tekniğini kullanan yazarlardan biridir.

Roman Herr Geiser’in ansiklopedilerde her şeyi araştırarak postitlere not alıp duvarlara asmasını, dışarıdan geleceğini beklediği büyük yıkımı aslında kendi içinde yaşamasını anlatır.

Destanımız *Odyseia*’yı anlatmadan önce konuya hâkim olmak maksadıyla ilk önce *İlyada*’dan başlamak gerekir.

⁵⁰ Marlen Haushofer, *Die Wand*, Çev: Ersel Kayaoğlu, Can Yayınları, 2008

⁵¹ Şenay Kırgız, Marlen Haushofer’in “*Die Wand* (Duvar)” adlı eseri üzerine arketipsel bir çalışma, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(4), 641,

⁵² Max Frisch, *İnsan Nedir ki*, Gürsel Aytaç, Ara Yayıncılık, İstanbul, 1990

Homeros'un *İlyada* destanı Truva savaşını konu edinir. Dünyanın en güzel kızı olan Helena Sparta kralı Menelaos ile evlenir. Truva kralı Priamos oğlu Paris'ten teyzesini yanına getirmesini ister. Babasının arzusunu yerine getirmek için yola çıkan Paris yolunu şaşırır ve başka bir ülkeye gider. Burada güzel Helena'ı görür ve ona âşık olur. Sadece âşık olma duygusuyla da yetinmez Helena'ı kaçar. Bunu duyan Menelaos Akhaları bir araya toplar ve başta kardeşi Agamemnon olmak üzere seçtiği kişileri Truva'ya gönderir. Truva'yı ele geçirmek isteyen Agamemnon hiç itiraz etmeden abisinin buyruğunu kabul eder. Thetis'in oğlu Akhilleus (Aşil) ve arkadaşı Aias ve kurnaz Oysseus da Akhalar için savaşır. Hektor ve Ainaias ise Trualılar için savaşır. Akhilleus kendi hakkı olan Briseis'i Agamemnon'un kaçırması üzerine kızar ve savaştan çekilir. Agamemnon yaptığı hatayı sonradan fark eder ama iş işten geçer. Akhilleus geri dönmez ve bu durumu fırsata çeviren Trualılar saldırıya geçer. Akhilleus'un kuzeni Patroklos ondan gizli zırhını alır ve Trualıların karşısına çıkar. Onlarla savaşır ancak Hektor Patroklos'u öldürür ve zırhını ele geçirip giyer. Tüm bunlar oluverirken tanrılar da boş durmayıp saflara girerek askerlere cesaret verici sözler sarf ederler. Kısacası tanrılar da saflarını seçerler. Truva yanlıları Afrodit, Artemis, Apollon, Ares, Xantos ve Phoibos'tur. Akhalarda ise Athena, Hermes, Poseidon ve Hephaistos vardır. Kuzenine yapılanları hazmedemeyen Akhilleus Trualılara saldırır ancak düşmanları tarafından oracıkta topuğundan vurulur. Günümüzde hala kullanılan "Akhilleus (Aşil) tendonu" da buradan gelmektedir.

Truva savaşında iki taraftan da birçok kişi öldürülerek hayatını kaybeder. Oysseus bu şehrin başka türlü ele geçirilmeyeceğini anlar ve yine kurnazlığı devreye girer. Herkesin bildiği meşhur Truva atını yaptırır ve içine askerlerini yerleştirir. Truva kentinin önüne atı bırakır ve uzaklaşır. Kenttekiler de Akhaların savaştan çekildiğini düşünüp atı içeri alır ve şenlikler yaparlar.

Gece herkes uykuya geçtiğinde atın içindeki askerler dışarı çıkar ve şehrin kapılarını Akha ordusuna açar. Böylece Truva kenti ele geçirilir. Helena da eski eşi Menelaos'a geri verilir. *İlyada* destanı böylece son bulur.

İlyada destanı toplamda yirmi dört bölüm ve on beş bin dizeden oluşur. Yaklaşık olarak on yıl süren Truva savaşı; Akhaların Truva kentine saldırısını anlatır. Destanda; Truva savaşının dokuzuncu yılında son 51 gün anlatılır. Destanda göze çarpan en ilginç durumlardan biri; tanrıların olaylara fazla hâkim olması ve taraf tutmalarıdır. Tanrı-insan ilişkileri: Aradaki mesafenin ve saygının korunmasının aksine çıkar, kıskançlık ve

insandan faydalanma gibi insani duyguların tanrılara uyarlanmasından ibarettir. Tanrıların, istedikleri kişinin kılığına girmeleri, canlarını sıkın kişileri sürgün etmeleri, istedikleri ölümlü kişiye âşık olabilmeleri ne kadar alışık olmadık bir durum olsa da *İlyada*'da olağan bir durum gibi aktarılır okuyucuya.

Destanın başlangıcına bakınca savaşın çıkış nedenini kadınlar olarak görmek mümkündür ancak yiğit erkeklerin içlerindeki savaşma ve ele geçirme arzusu asıl nedendir. Aksi takdirde kadınların amacı bir kenti ele geçirmek değil kendi aralarında yarışmak olurdu. Caroline Alexander *İlyada*'nın günümüze kadar büyük bir etki yaratarak gelmesini şu şekilde yorumlar:

Bugüne kadar anlatılmış en büyük savaş hikâyesi, yeni sınırlar çizmeyen, toprak kazandırmayan ve hiçbir davaya hizmet etmeyen bir savaşı yâd eder. Bu savaş, ihtiyatlı bir şekilde, M.Ö. 1250 civarına tarihlenir. Homeros'a atfedilen bir epik şiir olan ve beş asır kadar sonra, M.Ö. 750-700 civarında yaratılan *İlyada*, bu savaşın hikâyesini hafızalara nakşetmiştir. Homeros'un *İlyada* destanı, belirgin bir sonucu olmayan bu seferin şimdi hatırlanmasının tek sebebidir.⁵³

Homeros'un *İlyada*'sına kısaca değindikten sonra *İlyada*'da Troya savaşının bitmesine sebep olan *Odysseus*'un hikayesine geçelim.

Odysseia destanı biten Truva savaşının ardından evine dönmek isteyen Odysseus'un on yıl süren maceralarını Truva savaşındaki olayları takiben anlatır. Biten savaşın ardından yurdu İthake'ye gitmek için yola çıkan Odysseus'un aşması gereken yol toplamda iki üç hafta süreceken on yılı bulması hem Odysseus'un eve dönüşünü günümüze kadar ulaştırır hem de destanı ortaya çıkarır.

Destan; her okuyucunun alıştığı gibi her şeyi anlatmaya en başından değil de sonlardan anlatmaya başlar. Tüm tanrılar toplanır ve su perisi Kalypso'nun Odysseus'u birkaç yıl hapsediği adadan ayrılarak vatanına dönmesine karar verirler. Tanrılar Odysseus'un eve dönüşünün muhakemesini yaparken bir grup tanrı eve dönmesini ister ve bir grup tanrı da bunun aksini talep eder. Tıpkı *İlyada*'da olduğu gibi tanrılar taraf tutarlar. Fakat içlerinde öyle biri vardır ki Odysseus'un başına her türlü belayı getirerek yolculuğunun tüm seyrini değiştirir.

⁵³ Caroline Alexander, *The War That Killed Achilles The True Story of The Iliad*, çev: Semih Lim, İletişim Yayınları, 21, 2014, İstanbul

Ölüm uçurumundan dönenler dönmüştü,
 Bir o kavuşamamıştı yurduna ve karısına,
 Oyuk mağaralarda alıkoymuştu onu Kalypso, yüce tanrıça,
 Yanıp tutuşuyordu, güçlü peri, kocası olsun diye o.
 Yıllar birbiri ardından geldi ve geçti,
 Ve tanrıların büktüğü kader ipliği
 Vardı İthake'ye, yurduna döneceği güne,
 -dertleri orda da tükenmeyecekti ya-,
 Ama tek mil tanrılar o gün acıdılar ona,
 Bir Poseidon vardı ona acımayan,
 Çok içerliyordu tanrıya denk Odysseus'a,
 Yurduna ayak basıncaya dek içerleyecekti.⁵⁴

Poseidon, Odysseus'a karşı duyduğu nefret ve öfke o kadar büyüktür ki, Odysseus'un evine her yaklaşması aslında biraz daha uzaklaştırır onu evinden. Poseidon'un tam aksine Athena ise Odysseus'a destek olur ve evine dönebilmesi için elinden geleni ardına koymaz. Athena, Odysseus'un oğlu Telemakhos'a yol göstermek ister ve İthake'ye doğru yola çıkar. İthake'de de durumlar pek yolunda sayılmaz.

Odysseus'un yokluğundan faydalanmak isteyen ülkenin ileri gelenleri Odysseus'un eşi Penelope ile evlenmek isterler ve saraya yerleşip Odysseus'un tüm varlığını yemeye başlar. Sadık eş Penelope taliplilerini oyalamak için kayınpederi için ördüğü kefeni bitirdiği vakit taliplilerden birini seçip evleneceğini söyler. Penelope'yi tarihe "sadık eş" olarak geçiren davranışta burada anlaşılır. Gündüzleri ördüğü kefeni gece sökerek herkesi oyalamaya çalışır. Azra Erhat ve A. Kadir destanda Penelope'yi Odysseus'un dişisi olarak tanımlarlar:

"Vefalı, akıllı, sabırlı, olgun kadın tipini simgeleyen ve böylece dillere destan olan Penelopeia, nasıl da Odysseus'un dişisi, onun tıpatıp eşi olarak canlandırılmaktır! Son bölümlerde Odysseus'u tanımakta gösterdiği direnme ve kuşku, Telemakhos'u bile çileden çıkarır, "taş yürekli" diye çatar anasınca, ne var ki Odysseus bayılır karısının bu tutumuna, onun talipleri

⁵⁴ Azra Erhat, A. Kadir, Odysseia, Homeros, Can Yayınları, 1984, İstanbul, 33

oyalayıp aldatmasını, armağanlarını önceden alıp onları başaramayacakları bir yarışmaya koşmasını övdükçe över içinden, çünkü Penelopeia tıpkı kendisinin davranacağı gibi davranır. Odysseus'un eşi Penelopeia, Odysseus'un yetiştirdiği, yarattığı insandır." (s:18)

Penelopeia taliplerini oyalarken Athena İthake'ye gelir ve kılık değiştirerek kendini Odysseus'un arkadaşı olarak tanıtır. Telemakhos'a babasının yaşadığını ve onu araması gerektiğini söyler. Telemakhos'ta Athena'nın öğüdünü dinler ve beraber yola çıkarlar. Saraya yerleşen adamlar Telemakhos'un babasını aramaya gittiğini duyunca öfkelenirler ve döndüğünde Telemakhos'u öldürme planları yaparlar.

Yola çıkan Telemakhos, babasının Kalypso'nun yanında tutsak olduğunu öğrenir. Odysseus'un evine dönmesinde hemfikir olan tanrılar Kalypso'nun yanından ayrılmasına karar verirler. Odysseus, Kalypso'nun da yardımı ile bir sal yapar ve denize açılır. Ne var ki Poseidon bir fırtına çıkarır ve o salı da batırır. Odysseus yüzerek kıyıya çıkar ve kral Alkinoos'un kızı Nausikaa ile karşılaşır. Nausikaa Odysseus'a âşık olur, ona yardım eder ve sarayına götürür. Kral Alkinoos sarayında bir şölen düzenler ve misafiri ile ilgilenir. Odysseus vatan özlemini daha ilk bölümlerden dile getirmeye başlar.

Ama siz, ağarır ağarmaz gün, yapın gerekeni
Çıkarın bu çok çekmiş talihsizi yurdunun toprağına
Daha çok acılar çekeceksem ne çıkar sanki
Yurdumu görür görmez yitireyim ömrümü

Tek göreyim malımı mülkümü, adamlarımı, yüksek çatılı evimi. (s: 131)

Odyssesus'u dinleyen herkes, onun bu haline üzüldü. Odysseus'ta krala ve saraydaki herkese başından geçenleri anlatır ve Odysseus'un serüvenleri burada başlar.

Onu yanında esir tutan kadınlardan Kirke ve Kalypso ne kadar ilgilenseler de Odyssesus yine de vatan hasreti yaşıyordu. Biten Truva savaşının ardından evine dönmek için yola çıkan Odyssesus Poseidon'nun önüne çıkardığı engellerden kaçamaz ve birden çıkan sert bir fırtına ile kendini Lotosiyenlerin ülkesinde bulur. Buldukları yerin halkı sadece bu bitki ile beslenir. Odysseus ve gemideki arkadaşları çok acıkmıştır ve içlerinden kötülük geçmeyen halkın onlara ikram ettiği lotosu bir güzel yerler. O anda lotosu yiyen herkes aniden aklını yitiriverir ve bir daha gemiye dönmek istemezler. Akıllarından geçen tek şey lotos yemek olur. Herkes evini, sılayı unuttur. Durumu fark eden Odysseus zorla arkadaşlarının hepsini gemiye bindirir ve hemen oradan uzaklaşırlar. Sırada Tepegözlerin

kenti vardır. Oraya vardıklarında da Tepegözler karşılar Odysseus ve arkadaşlarını. Arkadaşlarını Tepegözler esir alınca Odysseus hemen kurnaz fikirlerini kullanır ve canavarın gözünü kör ederek arkadaşlarını kurtarır. Destanda birçok yerde gelecekte haberler verilir. Gözü çıkarılan Tepegöz gelecekle ilgili bilgilerini hemen paylaşır.

“O demişti bana gerçek olacağını bir gün bütün bunların,

Odysseus’un eliyle gözümü çıkaracağını o demişti.” (s:166)

Tepegözün elinden kaçmayı başaran Odysseus ve arkadaşları Aiolos Adasına varırlar. Odysseus burada kaldığı sürece çok zorlanmaz ve evine dönmek için izin ister. Aiolos onun isteğini geri çevirmez, üstelik giderken ona sığır derisinden yapmış olduğu tulumun içine karşısına çıkacak tüm azgın yelleri doldurur ve ağzını sıkıca kapatarak verir. Fakat yolda giderken Odysseus’un arkadaşları o uyuduğu vakit tulumun içinde neler olduğunu merak eder ve tulumu açarlar. O vakit çıkan rüzgârın etkisiyle herkes bir yana savrulur ve Odysseus yine evinden uzaklaşır. Tekrar yollara düşen tayfa kendilerini Laistrygonların kentinde bulur. Orada da dev yamyamlardan kaçarak büyücü Kirke’nin adasına varırlar. Kirke Odysseus’un arkadaşlarını kandırarak sarayına alır ve onlara türlü yiyecekler ikram eder. Yiyecekleri yiyen kim varsa anında domuza dönüşüverir. Kirke hepsini domuz ağılına bağlar. Dışarıda kalan arkadaşları bir sıkıntı olduğunu sezer ve durumu Odysseus’a anlatırlar. Olanları duyan Odysseus arkadaşlarını kurtarmak için yola çıkınca tanrı Hermeias karşısına çıkıverir.

Hermeias ona yardımcı olur ve yine gelecekte haber veren sözler söyleyerek Kirke’nin yanında başına gelecekleri ve arkadaşlarını nasıl kurtaracağını anlatır. Odysseus söylenenleri bir bir uygular ve arkadaşlarını kurtarır. Bir yıl boyunca Kirke’nin yanında kalırlar ve sonunda vatan özlemi yine ağır basar ve Ithake’ye gitmek için Kirke’nin de yardımıyla yola çıkarlar. Yalnız Ithake’ye gitmeden önce kâhin Teiresias’ın ruhunun yanına ölümler ülkesine giderler. Burada bilge kâhinden yolculuk boyunca karşılarına çıkabilecek engelleri öğrenmek ve onlara karşı önlem almak için bilgi almak isterler. Odysseus Ölümler ülkesinde başta annesi olmak üzere ölen bir sürü tanıdığını görür. Odysseus’un akli hala evinde, vatanındadır. Annesini görür görmez ona evi hakkında sorular sorar.

“Babamdan, orada bıraktığım oğlumdan söz et bana,

Sahip çıktılar mı onlar ktrallığıma benim,

Yoksa onur payım başka bir adamın eline mi geçti,

Artık beklemezler mi beni, kesitlet mi umudu benden?

Ne düşünür asıl karım, ne ister?

Kaldı mı çocuğumun yanında o,

Gözkulak oldu mu malıma mülküne,

Yoksa soylu bir Akhalı alıp götürdü mü onu?” (s:188)

Ölüler ülkesinin ardından bir sonraki durakları Seirenler olur. Şarkıları ile tüm erkeklerin aklını başından alan Seirenler’in büyülü seslerini de atlatıp canavar Skylla’nın yanına varır oradan da Kharybdis boğazını sağ sağlim geçerler. Nihayet Güneş’in adasına varırlar. Bilge kâhin bu ada için Odysseus’u uyarmıştır. Odysseus’da bu uyarıları dikkate alarak tüm arkadaşlarını bilgilendirir. Hepsini ne bir inek ne de bir koyun sürüsü görürlerse öldürmemelerini, sadece Kirke’nin verdiklerini yemeleri gerektiğini anlatır. Ne var ki Odysseus’un arkadaşlarından uzaklaştığı vakit, Eurylokhos arkadaşlarının aklına girer ve Güneş’in ineklerini yemesini söyler. Onu dinleyen arkadaşları etleri bir güzel yerler ve Odysseus uykusundan uyanıp olanları görünce tanrılara; arkadaşlarını cezalandırmaması için yalvarır. Fakat oradan uzaklaşıp gemiye binen Odysseus ve arkadaşlarının sınavı daha bitmemiştir.

Kronosoğlu birdenbire koyu bir bulut gönderir tepelerine. Yine korkunç bir yel eser ve gemileri parçalanır. Odysseus’un tüm arkadaşları orada denize dökülür ve can verirler. Arkadaşlarının imtihanları ve dönüş yolculukları orada son bulur. Evlerine dönemeyeceklerdir. Odysseus hemen kendini bir incir ağacının tepesine, sonra ortalık sakinleşince kendini suya atar ve Skylla’ya görünmeden oradan uzaklaşır ve Ogygie Adasına varır. Kalypso’nun yanında kalır.

Odysseus’un Alkinoos’a anlattıkları burada biter. Kral Alkinoos Odysseus’un anlattıklarına çok üzülür ve onu vatanına göndermek için yardım etmek ister. Oradakilere, Odysseus için bir gemi hazırlamalarını ve içini hediyelerle doldurmalarını ister. Odysseus buna çok sevinir ve sabırsızlıkla bekler. Sonunda vakit gelir ve yola çıkarlar. Gemi sonunda İthake’ye varır ve yoldaşları Odysseus’u gemideki malları orada kıyıya indirir

ve geri dönerler. Odysseus uykusundan uyanır ve Athena her yeri sisle kaplar. Odysseus'un vatanını henüz tanınmasını istemez.

“Çevresine sis dökmüştü Pallas Athena, Zeus'un kızı,

Odysseus hiç tanınmasını diye buraları,

Her şeyi kendinden öğrensin diye.

Onu ne karısı tanısın istiyordu ne yurttaşları ne dostları,

Taliplerin bunca taşkınlıklarından öç alana dek,

Bu yüzden İthake kralına her şey bambaşka göründü.” (s: 219)

Athena'nın Odysseus'a yaptığı iyilikler bitmez. Sırf Odysseus düşmanlarından öç alabilsin diye ona ileride başına gelebilecekleri anlatır ve yine tanınmaması için onun dış görünümünü tamamen değiştirir. Karısı Penelope oğlu Telemakhos bile Odysseus'u tanımayacaktır. Athena yapacaklarını bir bir anlattıktan sonra değneği ile Odysseus'a dokunur:

“Çevik üyeleri üstünde buruş buruş etti güzelim derisini,

Sarıya çalan saçlarını döktü başından,

Sardı bedenini çok yaşlı bir adamın derisiyle,

O çok güzel gözlerini yaptı çipil çipil,

Çok kötü bir çaput attı sırtına, yırtık pırtık,

Kirli yağlı ve dumandan sis içinde,

Onun üstüne de tüyü dökülmüş postunu attı hızlı bir geyiğin,

Eline bir değnek verdi, bir de heybe,

Omuzuna bir iple astığı bir heybeydi bu, delik deşik.” (s:225)

Odysseus tüm söylenenleri aklında tutarak yola koyulur. İlk durağı mallarını güvenle emanet ettiği çoban Eumaios olur. Çobanın yanına vardığında tanınmaz haldedir ve Eumaios da onun efendisi olduğunu anlamaz. Fakat anlamamasına rağmen Odysseus'la çok güzel ilgilenir ve ona sürekli efendisinden ve onu çok sevdiğinden ama artık göremeyeceğinden Odysseus'un öldüğünden bahseder. Odysseus bu durumdan çok hoşnut kalır. Çobanın güvenilirliği, mallarıyla ilgilenmesi Odysseus'u çok mutlu eder.

Athena Odysseus'un yanından ayrılıp Odysseus'un oğlu Telemakhos'un yanına varır. Ona artık evine dönmesi gerektiğini annesinin taliplilerinin mallarını yiyip bitirdiklerini söyler. Telemakhos da babasını bulmak için çıktığı yolda Menelaos'un yanında misafir kalır. Athena'nın söylediklerini duyan Telemakhos; Menelaos'dan onu evine göndermesini ister.

Menelaos da onun ricasını geri çevirmez ve Telemakhos'a ikramlarda bulunarak geri dönmesi için hazırlıkları yapar ve Telemakhos yola koyulur. Yol arkadaşlarına; İthake'ye onsuz dönmelerini ve kendinin de geçerken domuz çobanı Eumaios'u ziyaret edeceğini söyler. Çobanın yanına vardığında babası ile karşılaşır fakat onu tanıyamaz. Eumaios'a, saraya gidip Penelopeia'e gizlice oğlunun sağ sağlim döndüğünü söylemesini ister. Çoban hemen saraya doğru yola çıkar. Odysseus ve Telemakhos baş başa kalırlar ve o sıra Athena bir kadın kılığında orada belirir fakat tanrıyı sadece Odysseus görür. Telemakhos hiçbirşey anlamaz. Athena, Odysseus'a artık oğluna her şeyi anlatması gerektiğini ve düşmana karşı beraber olmalarını söyler. O sırada Odysseus'u tekrar eski görünümüne geri döndürür ve Odysseus oğlunun yanına geri döner. Babasını gören Telemakhos tanımaz ama değişimine çok şaşırır ve kim olduğunu sorar. Odysseus ne kadar babası olduğunu söylese de Telemakhos ilk başlarda inanmaz ve tanrı sanır babasını.

Odysseus da yıllardır oğlunu görmeyen bir baba gibi değil de gayet soğuk bir tavırla oğluna kendini hatırlatır:

“Ben tanrı değilim, ne diye benzetirsin beni ölümsüzlere?

Babanım ben senin, uğruna bunca acılar çektiğin,

O adamların zorbalığına katlandığın baban.” (s:261)

Sarılmalarının ardından ağlamaya başlarlar ve Odysseus başından geçenleri anlatır. Ardından hemen düşmanlarının kim olduğunu sorar ve baba-oğul onları nasıl alt edeceklerinin planlarını yaparlar. Odysseus, oğlunu annesine dahi babasının geldiğini söylemeyeceği konusunda bir güzel tembihler. Böylece birbirlerinden ayrılıp İthake'nin yolunu tutarlar. Telemakhos önden gider ve arkasından Odysseus tekrar yaşlı kılığında yola devam eder.

Odysseus saraydan içeri girdiğinde herkes dilenci haline gülmeye ve onunla alay etmeye başlar. Hatta alay etmekle de kalmayıp aralarından biri başına tokmakla vurur.

Bunu duyan Penelopeia oğlunu azarlar. Evlerine gelen dilenciye bu şekilde davranılmasına müsaade ettiği için ve dilenciyle konuşup ondan kocası hakkında bilgi almak ister. Gece olunca tanrıların da yardımıyla Odysseus içeri girer ve Penelopeia'nın yanına gider. Penelopeia onu güzel karşılar ve ilk önce nereden geldiğini ve kimlerden olduğunu ardından da kocası Odysseus'u nereden tanıdığını sorar. Odysseus da bir bir anlatır.

Penelopeia'nın dilenciye kanı ısınır ve gece onu güzel döşeklerde misafir etmek ister. Fakat Odysseus bunun yerine sadece yaşlı biri tarafından ayaklarının yıkanmasını ister. Penelopeia de onu kırmaz ve Odysseus'un ninesini çağırır. Yaşlı kadın leğene su koyunca, Odysseus'un aklına kadının onu ayağındaki yaradan tanıyacağı gelir. Öyle de olur zaten. Ninesi ayağındaki yarayı gördüğü an ağlamaya başlar ve Odysseus, Penelopeia duymasın diye ninesini tembihler. O sırada Penelopeia tekrar söze başlar ve Odysseus'a taliplileri hakkındaki planını anlatır:

“Bir yarışma düzenleyeceğim, hani şu baltayla yapılan,
Hani Odysseus, gemi kaburgası gibi dizerdi on ikisini,
Sonra uzağa gider, geçirirdi okunu hepsinin arasından,
İşte o yarışmaya sokacağım talipleri az sonra,
İçlerinden hangisi kolaycacık gerebilir de yayını
Okunu geçirebilirse on iki balta arasından,

Gideceğim arkasından onun, ayrılacağım bu konaktan.” (s:312)

Sabah olduğunda talipler saraya gelir ve şölen hazırlıkları başlar. Herkes yine gönlünce yiyip eğlenir. Bu sırada Athena'da Penelopeia'nın aklına, Odysseus'un yay ve kırçıl demiri taliplere sunma fikrini koyar. Ardından Penelopeia taliplerin yanına gider ve onlara yarışmayı ve sonucunu anlatır:

“Haydin öyleyse talipler, işte size bir yarışma,
Koyuyorum önünüze tanrısal Odysseus'un büyük yayını,
Kim kurarsa en kolay bu yayı elleriyle,
Ve oku kim geçirirse on iki baltanın arasından,
Ona varacağım ve bu güzel evden ayrılacağım...” (s:327)

Yayı geçirmeyi ilk olarak Telemakhos dener. Baltaları itinayla dizer fakat üç denemede de başaramaz. Hal böyle olunca sırayı bekleyenlere devreder. Taliplerden ilk Antinoos yay çekmeyi dener fakat tıpkı arkasından gelen talipler gibi o da beceremez tıpkı arkasından gelen talipler gibi. O sıra sığırtaç ve domuz çobanı dışarı çıkar ve Odysseus'da peşlerinden gider. Söyleyip söylememekte kararsız da kalsa iki uşağına da sonunda gerçek kimliğini açıklar ve ikisi de sevinçten ağlamaya başlar. Odysseus ikisine de içeride gerçekleştirecekleri planlarından bahseder ve iki uşağı da Odysseus'u severek onaylar ve içeri dönerler. Uşaklar döndüğü vakit yayı germek için sıraya giren taliplerin hepsi biter ve başarısız olurlar. Odysseus ortaya çıkar ve yayı bir de kendinin germek istediğini söyler. Saraydaki herkes buna karşı çıkarken Penelopeia misafirine yapılan saygısız karşılamalardan ötürü isteğini kabul eder. Zaten herkesin içinden geçen de yaşlı dilencinin o yayı geremeyecek olmasıdır. Telemakhos annesine ve diğer hizmetçilere eve girmeleri söyler. Uşaklarda avlunun tüm kapılarını kilitler. Her şey planlandığı gibi gider. Odysseus yayı eline alıp iyice inceledikten sonra çeker ve ok baltaların arasından güzelce geçer. Tüm talipler bu duruma hayret eder ve Odysseus oğlu Telemakhos'a seslenir:

“ Utandırmadı, Telemakhos, evine aldığın konuk seni,

Talipler hor gördü beni, adam yerine koymadılar ama,

Dosdoğru yerine ulaştırdım oku işte bak,

Zor olmadı yayı kurmak, hala yerindeymiş gücüm.

Haydi, şölen çekilsin Akhalara şimdi, ortalık aydınlıkken,

Ama şölen tam olsun ki, keyifleri gelsin yerine,

Olsun şarkısıyla, sazıyla, her türlü eğlencesiyle.” (s:335)

Daha sonra Odysseus sırasıyla taliplerin hepsini öldürür. Ortalık kan gölüne döner. Ona ihanet eden bir kişiyi bile avluda bırakmaz. Erkekler bitince ona saygısızlık eden hizmetçilerini çağırır ve onları da öldürtür. Ona sadık kalanlara ise gerçek kimliğini açıklar. Hepsi de Odysseus'u görünce sevinçten ağlar, sarılır ve onu öperler. Ninesi gidip Penelopeia'ı uyandırır ve ona kocasının döndüğünü müjdelir. Ne var ki Penelopeia yaşlı kadına inanmaz. Nine Penelopeia'e olan biten ne varsa anlatır. Fakat Penelopeia'nin yüreği yine de tam emin olamaz. Avluya iner ve Odysseus'u görür görmez oracıkta donakalır. Karşısındakinin yıllardır beklediği Odysseus olduğuna ilk başta inanmaz.

Birilerinin onun duygularıyla oynadığını düşünür. Sonra inanması için Odysseus'a aralarındaki şifrelerden bahsetmesini ister. Odysseus'ta isteğini yerine getirir ve sadece ikisinin bildiği şeylerden bahseder. Penelopeia o an da ağlamaya başlar ve eşine sarılır hasret giderir. Odysseus da Penelopeia'e karşılık verir:

“Artık dertlerimiz bitti sanma, karıcığım,
Önümüzde daha bir sürü sıkıntı var,
Çok güç ve çetin bir iş var başarmam gereken.
Öyle söyledi bana Teiresias, tanrı bilicisi,
Nasıl döneceğimizi sormak için arkadaşlarımla benim
Hades ülkesine indiğim gün açıkladı bunu bana.
Ama gel kadını, gidelim biz, yatalım yatağımıza,
Tatlı uykudan koyun koyuna alalım payımızı.” (s:356)

Karı koca o gece bir güzel hasret giderirler. Sabah olunca Odysseus yıllar sonra döndüğü evinde uyanır ve mallarını kontrol etmeye çıkar.

Destanın sonunda Odysseus evine, yuvasına ve ailesine dönmeyi başarabilir. Yine tanrıça Athena'nın da yardımı ile kentteki herkes ile barış sağlar ve her şey yine yirmi yıl önceki düzenine döner ve Odysseus'un serüvenleri böylece mutlu sonla biter.

Odysseus'un okuruna roman gibi gelen hikâyesi; maceralarla, imtihanlarla ve en önemlisi de bitmek bilmeyen yolculuklarla geçmektedir. Odysseus'un somut anlamda mekânsal olarak gerçekleştirdiği bu yolculuklar aslında aynı zamanda bir içsel yolculuktur da. Şimdi *Odyseia* destanını alt başlıklar halinde sırasıyla inceleyelim.

2.1. TANRILAR VE OLAYLARA HÂKİMİYETLERİ

Günümüze kadar ulaşan destanların incelemesini yaptığımızda karşımıza sürekli olarak bir tanrı motifi çıkar. Bu da bizlere, destanlarda tanrıların önemli bir konumda olduğunu düşündürür. Tanrılar; her şeyi bilen, gören, kahramanların sınava tabi tutulması gibi üstün özelliklere sahip varlıklarıdır. Destanlarda bahsi geçen her tanrı; doğada gerçekleşen her olayın bir sonuç doğurması gerektiğini düşünür. Destanların tipik bir özelliği; iyilerin ödüllendirilmesi, kötülerin ise cezalandırılmasıdır ve bu da tabi ki tanrılar tarafından gerçekleştirilen bir eylemdir. Tanrılar onlara itaatsizlik eden kim varsa

hepsini lanetler ve cezalandırır. Bu cümlelerin ardından ise akla ilk gelen isim hiç şüphesiz Poseidon'un lanetinden ötürü yıllarca oradan oraya savrulan Odysseus'tur.

Odysseia destanını okuyan herkesin dikkatini çeken ilk şey destandaki tanrıların tutumlarıdır. Tanrılar her olaya fazlasıyla hakimdir. Buraya kadar anlatılan, tanrıların özellikleri gayet olağan olup her tanrı da olabilecek özelliklerdir. Fakat *Odysseia* destanında tanrılar, konularının getirdiği üstünlüğü kullanmaktansa insani özellikler sergilemektedirler. Destanda tanrıların insani özellik taşıdıkları pek çok cümle yer alır. Tanrılar da tıpkı insanlar gibi öç alma, nefret, ihanet, kin ve çocuk doğurma gibi özelliklere sahiptir. Tüm bu özelliklerin yanında insanlardan üstün olduklarını da doğaya yansıtmaktadırlar. Bir diğer husus ise; bir tanrının başka bir ölümlü ile beraber olabilmesidir. Homeros tanrılara atfettiği bu özellikleri sadece *Odysseia* destanında kullanmamış, *İlyada* destanında aynı özellikler tanrılara yüklenmiştir. Örneğin; tanrıların birbirlerini kıskanması ve kendi aralarında bile yarışa girmeleri *İlyada* destanından beri söz konusudur. E. Öykü Us bu konuyu şöyle örneklendirmektedir:

“Denizlere hükmetmeye doymayan Poseidon'un amacı daha fazla güç elde etmekten Hera eşi Zeus'un devamlı başka kadınlarla birlikte olmasından kıskançlık duymakta, Athena ise Zeus'un insanlığı iyi yönetmediğini düşünmektedir. Ancak çıkardıkları isyan işe yaramaz ve Zeus onları birer birer cezalandırır. Daha fazla güç ve insan kazanma arzusu Poseidon'la Athena arasında da çatışma çıkmasına neden olur. Kendilerine tapınak kazanma yarışına giren ölümsüzlerin yaptıkları yarışmayı Athena kazanır ve bunun sonucunda Atina şehri doğar.”⁵⁵

Odysseia'da karşımıza çıkan tanrıların insani özellikler taşıması ve birbirlerini kıskanıp yarış içine girme durumları Yunan mitolojisi ile sınırlı kalmamış eski çağlardan beri birçok milletin yazılı eserlerinde rastlanmıştır.

MÖ. 2350-2159 yılları arasında Mezopotamya'da yaşadıkları düşünülen Hurriler'in *Kumarbi* efsanesinde de aynı durum söz konusudur. Zeki Cemil Arda efsaneyi şu şekilde özetler:

“Hurrilerin mitolojileri de gökyüzündeki Tanrı katı ile ilgili olup Kumarbi (Ata Tanrı)'nin hükümranlığını dile getirir. Diğer Tanrılar bu Ata Tanrı Kumarbi'nin karnında kendi aralarında konuşup, nereden dışarı çıkacaklarını ve bu devletin başına nasıl geçeceklerini tartışır, kendi aralarında mücadele ederler. Hurrilerin Tanrıları sırayla Alalug, Anu ve

⁵⁵ E. Öykü Us, Tanrıların Günahları: Yunan Mitolojisinde Güç Arzusu ve Kıskançlık, Pivolka, Ekim 2017, Cilt: 7, Sayı: 25, 14

Kumarbi'dir. Her biri dokuz yıl egemenlik kurar. Dokuzuncu yıl taht için mücadele başlar. Kumarbi'de böyle bir mücadelede Anu'yu ayaklarından yakalayıp gökten yere indirir.”⁵⁶

Kumarbi efsanesinde anlatılan tanrılar arasında mücadele daha sonra Yunan mitolojisinde benzer şekilde işlenmiş olup sadece tanrıların isimleri değişmiştir.

2.2. KURBAN MOTİFİ

Odyseia destanında tanrılarının durum ve konumlarını inceledikten sonra dikkat çeken diğer bir konuyu; tanrılara sürekli kurban adanması durumunu inceleyelim. Hz. Adem'den beri gelen kurban olgusu insanlık tarihinde önemli bir yere sahiptir. Kutsal bir konumda olan kurban, ilahi dinlerin hepsinde yaratıcı ile özel bir iletişim bağı olarak görülür. İnsanlık için önemli olan kurban, mitolojide de sıkça yer alır.

Tabi ki bir sürü tanrının olduğu yerde kurban motifinin işlenmemiş olması da düşünülemezdi. Türkiye Diyanet Vakfının çıkardığı *İslam Ansiklopedisi*'nde kurban kavramı kısa ve net bir biçimde dinimize göre ifade edilir: “İbadet amacıyla hayvan kesimi ve bu maksatla kesilen hayvan.”⁵⁷ Kurban kavramı genel olarak incelendiğinde insanların kedilerini yaratıcıya sevdirmek, ona teşekkür sunmak veya ondan bir şey istemek için kullanılır. Mitolojide de sıklıkla kullanıldığını belirttiğimiz kurban olgusu Yunanlılar tarafından da kullanılmıştır.

Yunanlıların kurban ritüelleri hakkındaki bilgileri Homeros'un *İlyada* ve *Odyseia*'sından öğrenebiliriz. İki destanda da kahramanlar sürekli olarak tanrılara kurban kesmektedir.

“Gül yüzüme yüce tanrıça, ün bağışla bana,

Çocuklarıma, saygıdeğer eşime ün bağışla,

Keseyim ben de sana bir yaşında bir buzağı,

Sabana koşulmamış, boyunduruğa girmemiş,

⁵⁶ Zeki Cemil Arda, “Anadolu ve Avrupa Mitolojisinde İçerik ve Motif Karşılaştırması”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, Hacı Bektaş Veli Dergisi, Sayı:9, Ankara 1999

⁵⁷ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 26. Cilt, 433, Ankara, 2002

Geniş alınlı bir hayvan keseyim,

Boynuzlarımı altınla kaplayıp kurban edeyim sana.” (s:69)

Odysseus’un destanında genellikle adanan kurbanların özellikleri belirtilir. Boyu, cinsi, özellikleri veya sayısı gibi. Aynı zamanda destanlarda kurban edilen yalnızca hayvanlar değildir. İnsanların da kurban edildiğine dair *İlyada* destanında örnekler vardır. Örneğin: Menelaus, karısını kurtarmak ve intikamını almak için başlattığı savaşta tüm ordular gemilere biner fakat gemiler hareket etmez. Rüzgâr tanrısı da gemilerin hareket etmesi için bir kurban verilmesini ister. Tanrıların isteği üzerine de Agamemnon’un kızı İphigenia kurban edilir ve gemiler yollarına devam ederek Truva kentine varırlar.

2.3. GELECEK HAKKINDA BİLGİ VERME

Gelecekte ne olacağını bilme isteği insanlık tarihinde her zaman vardır. İnsan o kadar meraklı bir varlıktır ki aklından geçen her adımı atmadan önce başına geleceklere öğrenmek ister. Erhan Aktaş insanlık tarihinin uzun seyri içerisindeki her türlü teknik gelişmelerin asıl nedeninin de bu merak etme, anlama, gerçeği doğruyu ve hatta bilinmeyeni bilmek olduğunu söyler.⁵⁸ Tabi ki bu durum gerçek hayatta her zaman mümkün olmaz. Gerçek hayatta ne kadar mümkün olmasa da destanlar da bir motif haline gelen “haber verme” *Odysseia* destanında da sıkça kullanılmıştır.

Odysseus’un yıllar süren deniz yolculuklarında sürekli karşısına bilge kişiler, tanrılar çıkarak ileride başına geleceklere dair ona uyarıda bulunurlar. Böylece Odysseus karşılaştığı her durumun üstesinden gelir. Örneğin tanrı Hermeas insan kılığında Odysseus’un karşısına çıkar ve anlatır:

“Hadi gel bakalım, bu belalardan kurtarayım seni,

Al şu iyi otu, kolay girersin Kirke’nin konağına,

Otun gücü uzak tutar senden kara günü.

Kirke’nin bütün tuzaklarını, büyülerini, bir bir sayayım sana: ...” (s:176)

⁵⁸ Erhan Aktaş, Altay ve Tıva Türk Destanlarında ‘Haber Verme’ Motifi Üzerine Genel Bir Değerlendirme, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, XI/1, 2011, 46

Destanda haber verme motifinin hiç kullanılmadığını düşünürsek; Odysseus ne kadar kurnaz, cin fikirli olursa olsun otuz yıllık, bir evden uzaklaşma ve eve dönüş yolculuğunda bir engele hazırlıksız yakalanıp o sorunun üstesinden gelemeyebilirdi. Bu da eve dönüşü engelleyip destanı biraz daha kısaltabilirdi. Ne var ki Odysseus birçok olay karşısında önceden haberdar edilmiş ve böylece sorunlarını kolayca atlattır.

2.4. ODYSSEUS VE YOLCULUKLARI

Odysseia destanının baş kahramanı Odysseus'un yolculuklarını ve başından geçen olayları sırasıyla inceledikten sonra kahramanımızın kişiliğine, yapısına ve yolculuğunun derinlerine inmekte fayda vardır.

Odysseia destanı özellikleri bakımından romana benzetilebilir. Hatta ilk fantastik ve ilk yolculuk romanı olduğu da söylenir. *Odysseia*'yı bu kadar ünlü yapan şey tabii ki de Odysseus'un yolculuğudur. Türk şiirinde mitoloji denince ilk akla gelen isim olan Melih Cevdet Anday, Homeros'un *Odysseia* destanının 12. rapsodisine bir şiirinde yer verir ve oldukça uzun bir şiirdir. Anday, *Odysseia* destanının özellikle Seirenlerle ilgili olan kısmına bir hayli ilgi göstermiş ve bu bölümle ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

"*Odysseia* destanının 12. rapsodisi, beni belki de on yıldır böyle bir iş için ilgilendirip duruyordu. Odysseus'un Troya dönüşü, kendi adasını, İthaca'yı bulmak için ordan oraya gezip çırpınması ve sonunda Tanrıça Kirke'den yararlanmağa kalkması, bu parçanın özünü sağlar. Ancak benim dikkatime çarpan şu oldu: Tanrıça Kirke, her şeyi olduğunu gibi söyleyeceğini ileri sürmesine karşılık, Odysseus'u gene de kendi kararı ile baş başa bırakıyordu. Onun sakınılması gerektiğini söylediği tek şey, Sirenlerle ilgili idi. Kitabımın dördüncü bölümünde bu öyküyü kendime göre yorumladım, değerlendirdim."⁵⁹

İlk olarak Odysseus'un kişiliğini inceleyelim. Kahramanımız hakkındaki bilgiler destanın ilk sayfalarından itibaren anlatılır.

"Odysseus'u bunca yüzyıldan beri kurnaz, düzenbaz, çıkarıcı bir kişi olarak görmekle ve onu bizim serüven roman ve filmlerimizde alkışladığımız kural ve ahlak dışı kahramanların bir atası saymakla, Homeros'un çizdiği Odysseus tipini hakkınca değerlendirmiş olmayız. Evet, Odysseus cin fikirlidir, üstün zekalıdır, gerektiği zaman yalan söylemesini, masal uydurmasını, elalemi kandırmasını becerir ve en çetin güçlüklerin, en çetrefil durumların, en korkunç tehlikelerin içinden yağdan kıl çekercesine sıyrılmayı bilir. Ama Odysseus'un aklı kötüye

⁵⁹ Melih Cevdet Anday, Sözcükler "Toplu Şiirler", Everest Yayınları, İstanbul, 2008, 173

işlemez. İthake kralı, kurallara, törelere herkesten çok saygılıdır; yalan ve düzeni yalnız yerinde, olumsuz güçlere karşı kullanır.” (s:16)

Yukarıdaki örnekte gösterildiği gibi Odysseus zeki, yakışıklı, iyi bir yönetici ve gerektiğinde dürüst bir insandır. Odysseus’un kişiliği yüzyıllar boyunca anlatılmış, çağlar atlamış ve günümüz modern insanına kadar etki etmiştir. Etkisinin bu denli büyük olduğu bir kişilik ve yapmış olduğu yolculukta artık bir yolculuk arketipi sınıfına girmiştir. Azra Erhat’a göre:

"Odysseus, Yunan mythos'undan günümüze kalmış en ünlü kahramandır. Uluslararası bir kişi olmuştur denebilir, çünkü serüvenleri zamanımızda çok tutulan macera romanına çığır açtığı gibi, kendisi de modern insanda aranan erdem ve nitelikleri kişiliğinde topladığı için uygarlık, insanlık tarihine bir prototip, bir ilk örnek olarak girmiştir."⁶⁰

Odysseus’un kişiliği ve yapısını inceledikten sonra yolculuğu ve yolculuğun kahramanımız üzerindeki etkilerine göz atalım. Odysseus’un yolculuğu Troya savaşı için vatanı İthake’den ayrılmasıyla başlar. Aslında Odysseus’un Troya savaşına katılmamak için deli taklidi yaptığı bile söylenir. Fakat ne yaptıysa da olmaz ve vatanından ayrılır. Böylece dillere destan Odysseia yolculukları da başlamış olur.

Yolculuk teması edebiyatta oldukça sık kullanılır. Kahraman yurdunda mutlu bir şekilde yaşar, ortaya bir sebep çıkar ve kahraman uzaklaşmak zorunda kalır, uzaklaşmaya başladığı andan itibaren içsel ben’i ile tanışır ve olgunlaşma süreci başlar. Kahraman tüm zorlukları aşar ve kendini bulmuş olarak yurduna geri döner. Edebiyatta sıkça rastladığımız bu evden uzaklaşma ve geri dönüş yolculuğunu okurken, okur da kendi içinde yolculuğa çıkmaya başlar. Böylece okurun da arayış içinde olduğu konuları kendi içinde çözümlenerek sonuca ulaşmasını sağlar. Odysseus da yolculuğunu tamamlamış ve vatanına ün ve zaferle geri dönmüştür.

Odysseus’un yolculuğundan bahsederken aslında bir arayış yolculuğu da diyebiliriz. Kahramanımız bu yolculuğu yaparken, kendi içindeki doğru-yanlış kavramlarını yerine oturtmuş, savaşçı ve lider vasıflarını yeri geldiğinde bir kenara bırakıp aklını kullanarak hayatta kalmayı başarmıştır. Yolculuğu boyunca geçtiği her imtihan Odysseus’u kendi içine biraz daha yaklaştırır. Aile, vatan, fedakârlık, sadakat, ihanet, yardımlaşma gibi kavramlar Odysseus için yirmi yıllık yolculuğunda daha da bir

⁶⁰ Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004, 222

önem kazanmıştır. Örneklendirdiğimiz her kavramı zamanla çevresindeki insanlarla bütünleştirmiş ve böylece iyi-kötü ayrımını da yapmıştır.

Dilan Tüysüz, *Odyseia* destanının sürgündeki bir adamın zaafı ile yüzleşmesi, karşılaştığı zorluklar aracılığıyla olgunlaşması, ailesine ve vatanına dönüş özlemini, erdemli bir insan olma mücadelesini içeren, aynı zamanda kendi içinde çıktığı bir ruhsal yolculuk olarak tanımlanabileceğini düşünür.⁶¹

Odyseus vatanına döndüğünde yolculuğunu tamamlamış fakat tanrıların imtihanını bitirmemiştir. Son olarak malını yiyen ve eşine göz koyanlardan ve kendisine sadakatsizlik eden hizmetlilerinden de intikamını alır. Tanrıların da yardımı ile kentte yaşanan olaylar unutturulur ve Odyseus tekrar eşine, çocuğuna servetine, vatanına kavuşur. Kahramanımız tüm olaylar yaşandığında içsel benliğini de tamamlamış, tam anlamıyla Odyseus olabilmiş ve kaderinin çizdiği yoldan kendi kalbine ulaşmayı başarabilmiştir. Odyseus'u günümüze kadar getiren de budur aslında. Mekânsal olarak çıkılan bir yolculukta, psikolojik ve içsel bir yolculuk gerçekleştirerek esas kendini bulmayı başarabilmiş, dillere destan bir kahraman.

Odyseus'un yolculuklarını inceledikten sonra bir de "sadık eş" Penelope hakkında bilgi verelim.

2.5. SADIK EŞ – PENELOPE

Truva savaşına gitmek zorunda kalan Odyseus'u gözü yaşlı bir şekilde yirmi yıl boyunca bekleyen Penelope'yi günümüze kadar "sadık eş" sıfatıyla getiren şey muhakkak Penelope'nin sadakatini ve iffetini öncelikle İthake'ye sonra da tüm edebiyat dünyasına ıspatlamış olmasıdır. Penelope, eşinin yokluğunda oğlu Telemakhos'u büyütmüş ve gelen taliplerini geri çevirmek adına kayınpederi Laertes için bir kefen diktiğini ancak o biterse aralarından biri ile evlenebileceğini söylemiştir. Bunu yirmi yıl boyunca söylemiş ve gerçekleştirmiş olması da Penelope'nin iradesini, inancını, iffetini ortaya koymaktadır. Penelope'nin bu tutumu ilk önce Yunan kaynaklarında daha sonra diğer milletlerin yazınında sıkça yer alır. Aristoteles'in *Oeconomica*⁶² adlı yapıtında da Penelope'nin

⁶¹ Dilan Tüysüz, Mitolojinin Sinemada Modern Yorumu: "Neredesin Be Birader?" ve "Kutsal Geyiğin Ölümü" Filmlerinde Çağdaş Odyseus ve Agamemnon Hikayeleri, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:21, 2019, 331

⁶² Aristoteles, *Oeconomica*, Aristotle, *Metaphysics Vol. II: Books 1014, Oeconomica, Magna Moralia*, (çev.) H. Tredennick, G. C. Armstrong, Cambridge, Harvard University Press, 1935

Odysseus'a karşı ne kadar sadık kaldığından ve itaatkâr bir tutum sergilediğinden bahsedilir.

Penelope'nin eşinin gidişinden itibaren geçirdiği ilk on yıl daha iyi geçer. Çünkü kendini teselli edebilmektedir. Eşinin yanında olmadığı tek kadın o değildir. Onun gibi nice kadınlar vardır eşleri Truva savaşına giden ve onların yolunu gözleyen. Fakat sonraki on yıl için bunları söylemek mümkün değildir. Çünkü Penelope dışında bütün kadınlar eşlerinin sağ veya ölü olduğu haberini alır. Ama bu durum Penelope için söz konusu değildir. O hala eşi hakkında herhangi bir bilgiye sahip değildir. Bu durumda onu günbegün daha da hüzünlendirir.

Penelope'nin yaşadığı bu bekleyiş aslında fiziksel olarak sabit kalırken kendi içinde yirmi yıllık bir yolculuğun sembolüdür. Sadakatini, aklını, güvenilirliğini yıllarca koruyabilmek ve bu sıfatlarla bütünleşmekle aslında Penelope kendi benliğini keşfetmiş ve saraydaki taliplerin hepsini kendi çözümleriyle reddederek kendini; ilk önce kendi benliğine ardından eşine ve tüm çevresine ıspatlamıştır.

2.6. TELEMAKHOS'UN YOLCULUĞU

Odysseus'un biricik oğlu Telemakhos küçük yaşlardan itibaren babasız büyümüş ve yıllarını hep babasını arayarak ve babasının izinden giderek geçmiştir. Bir yandan babasının malını yiyen annesinin talipleriyle uğraşırken diğer yandan da babasından haber gelmeyince yollara düşüp babasından bir haber bekler.

Telemakhos'un hayatındaki en büyük avantajı da dezavantajı da babasıdır. Odysseus'un oğlu olmak ona bütün kapıları açarken yine Odysseus'un oğlu olmak bir sürü düşman kazanmasına neden olmuştur. Telemakhos destanın daha ikinci bölümünde tüm derdini uzun uzadıya tüm İthake halkına ve okuyuculara anlatır:

Anam kimden hoşlanırsa ona verirdim anamı.

Oysa gelip sermişler postu bizim eve,

Keserler sığırlarımı, koyunlarımı, semiz keçilerimi,

Yer içer, şölen yaparlar gece gündüz,

Tüketirler kızıl şarabımı boş yere,

Yok oldu gitti bir sürü ötem berim,
Odysseus gibi bir erkek de yok ki yanımızda,
Kovsun atsın bu belayı yuvamızdan,
Biz de savunacak güç de değiliz kendimizi,
Ama boyuna pısırik mı kalacağız böyle?
Gücüm kuvvetim yetseydi savunurdum elbet,
Başımıza gelenlere dayanmak öylesine zor,
Namusu kalmadı evimin, yıkılıp gidiyor.
Bari siz elkoyun bu işe ne olur,
Utanın çevrenizdeki konudan komşudan,
Korkun öfkesinden tanrıların,

Ya bir gün çevirirlerse kötülüğü sizin üstünüze.

Yalvarırım Olimposlu Zeus adına, Themis adına,

İnsan derneklerini toplayıp dağıtan, Themis adına,

Yeter artık, dostlarım, baş başa bırakın acımla beni.

Yoksa babam soylu Odysseus, bir zamanlar,

Güzel dizlikli Akhalara bir kötülük mü etmişti,

Siz de benden öç almayı mı tasarladınız yoksa?" (s:47)

Yukarıda verilen örnek çok uzun da olsa Telemakhos'un hayat yolculuğunu gayet net bir şekilde anlatır. Yolculuktan bahsederken "mekânsal yolculuk" ve "psikolojik

yolculuk” olarak ikiye ayırmak münkün olduğu gibi “gönüllü yolculuk” veya “istem dışı yolculuk” olarak ikiye ayırmak da mümkündür. Telemakhos’un yolculuğu da onun isteği dışında ve biraz da kader kavramının etkisi ile zorunlu bir yolculuktur. Odysseus’un oğlu olmak; Telemakhos’a uzunca bir yol çizmiştir. Telemakhos’ta çıktığı bu yolculukta “Odysseus’un oğlu” sıfatıyla hem el üstünde tutulmuş hem de tabiri caizse cezalandırılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DESTANLARDA YOLCULUK OLGUSU

3.1. MEKÂNSAL YOLCULUK

Arapça bir sözcük olan mekân; genel anlamıyla yaşanılan yer olarak kullanılır. Mekân kavramı insanlık tarihinde oldukça önemli bir yere sahiptir. İnsan ve mekân kavramları zamanla birbirinden ayrılmaz bir bütün olmuştur. Edebi metinlerin ilk yazıldığı dönemlerde zaman kavramı mekândan daha önde idi. Mekân kavramı ise hep ikinci planda kalıyordu. Yirminci yüzyılın başlarında ise mekân kavramı üzerinde daha çok durulmuş ve bu kavramın insanlar üzerindeki etkisinin sadece bir yer olarak düşünülmemesi gerektiği ve bireyin dünya algısı üzerindeki ve düşünce yapısındaki etkisi doğrulanarak mekân kavramı artık edebiyatta arka planda olmak yerine merkez kavram olarak kullanılmıştır. Destanlardan efsanelere, romanlara, şiirlere kadar edebiyatın her alanında sürekli merkez kavram olarak yerini almıştır. Mekân kavramı edebiyatın baş köşelerinde yerini aldıktan sonra mekânsal yolculuk olgusunu da edebiyata kazandırır.

Mekânsal yolculuk; genel anlamı ile bir mekândan başka bir mekâna geçiş durumudur. Mekânsal yolculuklar aynı zamanda fiziki bir eylem gerektirirler. İnsanoğlunun mekânsal yolculuğu da kalu beladan başlar tekrar yaratıcının huzuruna çıkana kadar devam eder. Gün içerisinde sıradan bir işe, okula, alışverişe gitme eylemleri de fiziksel bir hareket gerektiren yolculuklardır. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu yolculuğu şu şekilde tanımlar:

“Bir garip olgudur, şu insan toplumlarının yaşam yolculuğu! Milyonlarca yıl süren yorucu, değiştirip geliştirici bir yolculuktan sonra bugünkü aşamaya ulaşmış olan insanoğlu, belki bir gün – dinozorları kısa sürede yok eden kıran türünden bir doğa olayı ile, ya da kendisinin azdıracağı öldürücü ışınlarla – birkaç dakika içinde yok olacak, ama o güne dek sürdürecektir yolunu.”⁶³

Her bireyin hayatta kendine ait bir yolculuğu vardır. Ne kadar benzer görülse de, aslında parmak izleri gibi yolculukları da farklıdır. Kimisi yolculuğunu zorluklar içinde tamamlarken veya tamamlayamazken kimi de yolculuğun sadece güzellikleri ile

⁶³ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Yaşam Yolculuğu, Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi, Cilt: XLVI, Sayı: 375, Mart 1983

karşılaşır kimi de sadece yolculuk için yolculuk yapar. Fakat nasıl olursa olsun herkes bir şekilde yolculuğunu gerçekleştirir.

Evren her insanın karşısına farklı olaylar ve bunların sonucunda da farklı arayışlar çıkarır. Her arayış bir yolculuk başlangıcıdır. Doğruyu bulmak için yola çıkan insan direkt olarak doğruya ulaşmaz. Kim bilir belki de doğruya ulaşmak için yanlışlar yapar. Yol bazen dümdüz ilerler bazen de çakıllarla dolu patika bir yol olur. Yolcu bunabilir, çıkmaza girdiğini düşünebilir. Tam da bu sırada önüne iki yol ayrımı gelir. Kader olarak nitelendirilen bu ayrımın yolcu kararını verir ya esas yolu seçer doğruya ulaşır ya da yanlış yoldan devam ederek hedefine ulaşamaz ve doğruyu bulamaz.

Nibelungen destanında Siegfried, Hagen'nin koşarak su kaynağına ilk varanın birinci olacağını söylemesi üzerine oyuna katılır ve ölümüne sebep olacak yanlış yolu seçmiş olur.

“İhlamur ağacı altındaki kaynağa gitmek için

Yola çıkarırken dedi Hagen:

“Duydum ki, Kriemhild'in Bey'ine

Yetişemezmiş kimse

Eğer koşmak isterse;

Öyle miymiş görelim, haydi göster kendini.”

Konuştu Alçak Ülke'li yiğit Siegfried:

“Denemesi kolay; haydi yarışalım

Kaynak başına kadar. Oraya ilk varan

Kazanmış olsun yarışı.” (N.D. s:209)

Siegfried Hagen'e inanıp kaynağa kadar koşmayı kabul ederek ve ilk oraya varan kişi olarak yanlış yolu tercih etmiş ve çıktığı yolculuğu da sonlandırmıştır.

Yolun tehlikeli ve meşakkatli olduğu aşikârdır. Fakat ne kadar zor olursa olsun aynı zamanda yol heyecanlıdır. Bu heyecan yola çıkan kişi de adrenaline sebep olduğu gibi yolun daha çabuk bitmesine de sebep olur. Yolda olmak duygusu insanda özgürlük hissi uyandırır. Özgür olmak, yolun tadını çıkarmak, varacağı hedefin hayalini kurmak... Bu örnekler yolculuğu daha keyifli bir hale getirerek mekânsal yapılan bir yolculuğu psikolojik olarak kısaltır. Aslında yolda olmak demek yolu hissetmek demektir. Yol biterse bir amaç kalmaz ve yaşam da son bulur.

Yola çıkmak demek her zaman yolculuğu beklenildiği gibi tamamlamak demek değildir. Bazı yollar hedefe ulaşmadan biter. Tıpkı Siegfried'in yolculuğu gibi. Onun da hedefinde çıktığı meşakkatli yolculuğu evine, eşine ulaşarak tamamlamak düşüncesi vardı, fakat şartlar onun planladığı gibi gitmedi. Ya da yolculuğu esnasında yanlış kararlar vermekten ve yanlış insanlara güvenmekten ötürü yolculuğu hilebazlıkla öldürülerek son buldu. Yolculukların umulduğu gibi bitmemesine Mehmet Çobanoğlu Simurg'un hikayesini örnek vermiştir:

“Feriduddin-i Attar'ın Simurg (Anka Kuşu) hikâyesi gibi. Binlerce kuş Simurg'u bulmak ve Simurg olmak için Yola çıkıyorlar, birbirleriyle ve kendi kendileriyle tartışarak, sorgulayarak. Binlerce kuştan çoğu bu yolda hedefe ulaşmadan pes ediyor. Sonunda direnenlerden kala kala otuz kuş kalıyor. “Simurg” Farsça 'da “Otuz kuş” anlamındadır. O kuşlar da belki de kendilerinin Simurg olduğunu, tam anlamıyla ancak hedefe, hakikate eriştiklerinde anlayabilirler.”⁶⁴

Doğu kültüründe işlenen yolculuk temaları tasavvuftan beslenir. Bunun ilk örnekleri olarak da Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göçü fiziki bir yolculuğu simgelerken, Miraç hadisesi ise manevi anlamda gerçekleşen bir yolculuğun örnekleridir. Tasavvuftaki bu yolculukların amacı ise “İnsan-i Kâmil” olabilmektir. Mevlana'nın Belh'den Konya'ya gerçekleştirdiği yolculuğu ya da Evliya Çelebi'nin *Seyahatname* 'si Divan edebiyatının tasavvufi anlamda yolculuk örnekleridir.

Evliya Çelebi *Seyahatname*⁶⁵ adlı eserini yazarken; sarayda bulunduğu bir dönem rüyasında Hz. Muhammed'i görür ve ondan seyahat etmesi hususunda izin alır ve seyahati sırasındaki deneyimlerini yazmak istediğini belirtir. Bu şekilde ortaya çıkan kült metinde Çelebi gezip gördüğü yerleri, bu yerler hakkında edindiği bilgileri okurla

⁶⁴ Mehmet Çobanoğlu, Yol , Yolcu ve Yolculuk Bağlamlarında Hilmi Yavuz'un Yolculuk Şiirleri'ni Anlamak, Erzurum, 2015, 60

⁶⁵ Evliya Çelebi, Seyahatname, Sadeleştirme: Mümin Çevik, Üçdal Neşriyat, 2011

paylaşır. Böylece bu eser Türk kültür ve tarihi açısından da oldukça büyük bir önem arz eder.

Batıya dönersek Jack Kerouac'ın *Yolda (On the Road)*⁶⁶ isimli romanı dönemin Beat kuşağını kendine rol edinmiş yazarın özgürlük yolunda ilerleyen maceralarını anlatır. Kerouac savunucusu olduğu kuşağı tam anlamıyla iliklerine kadar yaşayan, yolu kendine macera edinen bir yazardır. Kerouac için yol; ilerledikçe özgürlüğü getiren bir araçtır.

Rus Postmodern edebiyatının önde gelen temsilcilerinden olan Venedikt Vasilyeviç Yerofeyev *Moskova Petuşki*⁶⁷ adlı yapıtında ise hem fiziki hem de psikolojik bir yolculuğa çıkar. Romanda kahraman Veniçka'nın güne alkollü bir şekilde başlamasıyla alkolünde etkisi ile kendini yurtsuz hissetmesi ve trenle Moskova'dan Petuşki'ye seyahat etmesini anlatır. Yol boyunca Veniçka hayatını, geçmişini sorgular. Sorguladıkça yol onunu için bilinmezliğe gider. Yol Petuşkiye değil de Veniçka'nın içine doğru devam eder ve içsel sorgulama başlar.

İki romanı da okuyan okuyucunun dikkatini çeken ilk şey kesinlikle ikisinin de otobiyografik özellikler taşıması ve iki romanda da yol metaforunun işlenmiş olmasıdır. Dikkat çeken bir diğer hususta iki ana karakterin yolculukları da yolculuğa başlangıç noktasında biter. Kerouac'ın romandaki hedefi özgürlük iken Veniçka'nınki ise oğlu ve sevdiği kadın idi. Sergey Reyngold iki eseri de karşılaştırarak şu dizeleri dile getirir:

“Yerofeyev de Kerouac da sistemin ve mevcut edebiyatın dışında yaşamışlardır. Her iki eser de yol teması üzerine kuruludur. Ana kahraman tesadüfen edindiği yol Arkadaşları ile özgür konuşmalara girer, aralıksız içki içerler. Yolun nihai hedefi Yerofeyev için Petuşki iken Kerouac için Amerika'nın batısıdır”⁶⁸

Bazı insanlar diğerlerine göre daha çekimser veya korkaktır. Herhangi bir adımı atarken defalarca düşünür tartarlar yine de cesaret edip o adımı atamazlar. Sırf zorunlu oldukları için yola çıkan bu gruptaki insanlar ilk etapta yine korkarlar. Yol onlar için kendilerini içine çeken bir kuyu misalidir. Fakat bu kadar çekimserce çıktıkları yolda ilerlediklerini, yere çakılmadıklarını gördükleri an içlerindeki korkuları da yavaş yavaş kendini rahatlamaya bırakır. Adımlar zamanla yere daha sağlam basmaya başlar. Yolun

⁶⁶ Jack Kerouac, *Yolda*, çev: Can Kantarcı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

⁶⁷ Venedikt Yerofeyev, *Moskova-Petuşki*, çev: Ali Rıza Dırık, NotaBene Yayınları, 2017

⁶⁸ Orçun Alpay, Venedikt Yerofeyev'in Moskova-Petuşki Eseri ile Jack Kerouac'ın *Yolda* Eserinin Yol Teması Açısından Karşılaştırılması, VI. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi, S.749, 12-14 Ekim 2016, içinde: Sergey Reyngold, “Russkaya literatura i postmodernizm”, *Znamya* (9): 214, 1998

sonuna gelindiği vakit ise geri dönüp bakan insan aslında içindeki korkuların ne kadar yersiz olduğunu fark edip kendindeki yenilikleri görerek yolunu daha da anlamlı kılar. Yol onun için artık bir korkudan ziyade kendini buluş yolculuğu olur.

Mekânsal yolculukların bir kısmı sadece keşfetmek için yapılır. Keşif amaçlı yapılan bu yolculukların kimi zaman dünyanın seyrini dahi değiştirdiği görülür. Bu yolculuklar sayesinde hem coğrafi keşifler yapılmış hem de dünya haritasında yeni yerler belirlenmiştir. Peter Aughton da *Dünyanın Çehresini Değiştiren Seyahatler*⁶⁹ isimli kitabında Robinson Crusoe'nun yolculuğundan, Amerika'nın keşfi ve kutuplara yapılan ilk yolculuklara kadar dünya tarihine adını kazıyan birçok yolculuğu, görsellikler de katarak sürükleyici bir şekilde okuruna sunar.

Yürümek ve yolculuk eylemlerinin kişide yarattığı korku ve endişeyi Frederic Gros *Yürümenin Felsefesi*⁷⁰ isimli eserinin hemen arka kapağında çok güzel özetler:

“Yürümek iki mesafe arasında gidip gelmek değil yaratıcı bir eylemdir. Hem kendi yalnızlığımıza çekildiğimiz hem de toplum olarak bizi dönüştürecek bir ayağa kalkıştır. İki büklüm vücudun karşısında dikilmeye çalışan, attığı her adımda yeryüzünün gerçek bir parçası olduğunu fark eden Homo Viator'un eylemidir. Çünkü Yürüyen İnsan kendi üzerine çöken kaygı, haset ve korku yumaklarını çözer, varlığını yeryüzünün ebediyen yeni olan kalbine düğümler. Yürüyoruz, işte bu düğümü atmak için.”

Yolculuk eylemini kişi yalnız başına da gerçekleştirebilir, yanında yol arkadaşları ile de yola çıkabilir. Yolculuğun yalnız veya birkaç kişi ile yapılması tatbikî de farklı sonuçlar doğurur. Yalnız yapılan yolculuklar mekânsal olsa dahi daha içe dönük aslında psikolojik yolculuklardır. Yolun dinlendirici, huzur veren etkisi yolcu üzerinde de aynı etkileri bırakarak insanın içe dönmesine fırsat tanır. Birkaç kişi ile yapılan yolculuklarda bunun pek mümkün olmadığını söylemek yanlış olmaz. Çünkü aynı ortamda birkaç kişinin olması insana paylaşmak, beraber vakit geçirmek gibi özellikler kazandırsa da yalnız kalıp düşünme fırsatı vermez ve bu tip yolculuklar daha çok mekânsal yolculuk özelliği taşırlar.

Yola çıkmaya karar vermek, yolda olmak kadar önemlidir. Fakat kendine bir varış noktası belirlemek daha da kararlı olunduğunun göstergesidir. Kendine varış noktası belirleyen insanın karakterini ruh hali hakkında tahmin yürütmek kolaylaşır. Örneğin:

⁶⁹ Peter Aughton, *Dünyanın Çehresini Değiştiren Seyahatler*, Çev: Deniz Berktaş, İş Bankası Kültür Yayınları, 2019

⁷⁰ Frederic Gros, *Yürümenin Felsefesi*, Çev: Albina Ulutaşlı, Kolektif Kitap, 2017

kutuplara gitmek isteyen biri ile çöllere yolculuk etmeyen kişilerin yapıları da düşünceleri de birbirinden farklıdır. İnsanların kendilerine belirledikleri varış noktaları kişiliklerini analiz etmekte de kolaylık sağlar. Önemli olan belirlenen hedefe varabilmektir.

Aynı anda aynı yolan çıkan kişiler, yolun karşısına çıkaracağı iyilik veya kötülüklerin aynısı hepsi birlikte yaşayamayabilir. Aynı yolda ilerleyen iki kişi o anda aynı durumlarla karşılaşsa da sonuçları ikisi içinde farklılık gösterebilir. Tıpkı Odysseus'un yol arkadaşları ile çıktığı yolda başlarına gelen felaketten Odysseus'un sağ çıkıp diğerlerinin ölmesi gibi. Aynı yol ilerleyenlerden birilerinin yolun sonuna gelmesi diğerlerinin ise devam etmesi de yolculuğun gizemliliğidir.

“Zeus hem gürledi, hem yıldırım yağdırdı gemiye.

Altüst oldu Zeus'un kükürtlü yıldırımıyla çarpılan gemi,

Tekmil arkadaşlar hep birden denize düştüler.

Dalgalar aldı götürdü yoldaşlarımı,

Başladılar yüzmeye karabataklar gibi geminin çevresinde,

Tanrı onlara sılayı kısmet etmemişti.” (O.D. s:212)

Nibelungen ve *Odysseia* destanlarındaki kahramanlarımız Siegfried ve Odysseus'un kendilerine belirledikleri varış noktaları bellidir. İkisi de vatanına, ailelerine dönmeyi amaçlar. Bu amaç iki karakterin de daha evcil, vatansever, koruyucu bir yapıya sahip olduklarını gösterir. Fakat Siegfried hedefe ulaşmadan yolculuğunu sonlandırırken Odysseus yolun bütün engellerini aşarak hedef noktaya ulaşır. Odysseus'un mekânsal olarak gerçekleştirdiği yolculuklar Siegfried'e göre daha fazladır.

Çok sayıda mekân değişmesi Odysseus'a daha fazla insan tanıma, kendiyle daha fazla baş başa kalma, daha fazla deneyim edinme imkânları sağlamıştır.

Mekânsal yolculukları özetleyecek olursak; her insanın farkında olmadan bile yaptığı, günlük rutinlerimizden tutun da ekstra vakit, bütçe, imkân harcadığımız uzun vadeli yolculuklara kadar gerçekleştirilen her türlü yolculuğun adıdır mekânsal yolculuk.

Gerçek anlamda insanın bedensel olarak enerji sarf ettiği, mecaz anlamda ise içe dönükte yapılabilen yolculuklardır.

3.2. PSİKOLOJİK YOLCULUK

Psikolojik yolculuklar; kendi içimizde yaşadığımız, ruh halimizle bağlantılı olarak mutluluğun veya tam tersi mutsuzluğun sebep olduğu, beynimizde geçirdiğimiz yolculuklardır. Psikolojik yolculuklar için mekânsal bir değişiklik gerekmez. Kişi oturduğu yerden bile psikolojik bir yolculuğa çıkabilir. Bu yolculuk türünün esas noktası kişinin kendi psikolojisidir. Yolculuk esnasındaki her şey o anki duygu dünyasında meydana gelir ve son bulur.

Psikolojik yolculuklar bireyin kendini anlamasına, o güne dek hiç fark edemediği özelliklerini keşfetmesine, doğru ve yanlışlarını görmesine imkân sağlar. Kısacası kişinin kendini tanımasıdır aslında psikolojik yolculuk. Psikolojik anlamda gerçekleşen yolculuk için mekânsal bir değişiklik şart değildir. Birey her an bu yolculuğu gerçekleştirebilir. Edebiyat alanında sıkça kullanılan bu metafordan felsefe ve psikoloji bilimleri de sıkça faydalanır. Muhammet Nur Doğan ise edebiyatı bir yolculuğa benzetmektedir:

“Edebiyat aslında bir yolculuktur... İnsan zihninin zaman, mekân, kültür, dil, din, tasavvuf, ilim ve hayat ülkesine yolculuğu... Duygu ve düşüncelerin söz vasıtası ile dış dünyaya gerçekleştirdiği esrarengiz seyahat... Kalbin ve ruhun inşirahı... İç dünyamızda kopan ruh fırtınalarımızın başka vadilere, başka iklimlere doğru esişi... Gönlümüzün gözesinden kaynaklanan şiir ırmağının ölümsüzlük denizine doğru sonsuz akışı...”⁷¹

Bireyin yaptığı en büyük yolculuk kendi içinde gerçekleştirdiği yolculuktur. Sebebi ise; bu yolculukta yalnızdır ve düşünmesine engel olacak hiçbir şey yoktur. Hatırlar, düşünür, keşfeder veya fark eder.

Bu tür yolculuklarda edebiyatta sıkça kullanılır ve birçok eser örnek verilebilir. Çocuk kitabı olarak bilinen aslında yetişkinler için yazılan “*Küçük Prens*”⁷² kitabı da bu tür yolculuklara verilebilecek bir örnektir. Antoine Saint-Exupery’in yazdığı kitapta başka galaksileri merak eden Küçük Prens’in yetiştirdiği gülünü bırakarak diğer galaksilere yaptığı yolculuğu anlatır. Kitaptaki yolculuk metaforunu inceleyecek olursak hem mekânsal hem de psikolojik bir yolculuk söz konusudur. Küçük Prens’in bu

⁷¹ Muhammet Nur Doğan, Yolculuk Metaforu Bağlamında Edebiyatı Üretmek ve Anlamak, Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu, Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları:18, 71

⁷² Antoine Saint-Exupery, Küçük Prens, çev: Tomris Uyar-Cemal Süreya, Can Yayınları, İstanbul, 2015

yolculuğu aslında kendi içindeki ileriye dönük yolculuğudur. Temel vurgu “büyüme”dir”. Yolculuk boyunca, insanların yaşları ilerledikçe eski değerlerini kaybettiğini görür. Hasan İlkey Al’a göre:

Psikanalitik inceleme, edebî metinleri tahlil etme yöntemlerinden biridir. Bu inceleme tarzında edebî metinler bilinçaltı psikolojisi bağlamında incelenir. İncelenen eser olan Küçük Prens, yolculuk/aşama arketipinin yer aldığı bir eserdir. Bu arketip bireyin olgunlaşma yolundaki ruhsal yolculuğunu anlatır. Eserde bu durum, kahramanın Küçük Prens’le olan macerası üzerinden anlatılmıştır. Küçük Prens, kahramanın benlik yapılarından birini temsil eder, yani kahraman ve Küçük Prens aynı kişidir.⁷³

Yolculuğa çıkan kişinin ilk hedefi olgunlaşmak ve hakikati kavramaktır. Hakikat kavramı ise gerçek anlamın yanı sıra daha çok mecaz anlamı kullanılır. İslam inancına göre de bir insan hakikate ererken aslında yaratıcıya kavuşmuş oluyor. Tıpkı Şeyh Galib’in *Hüsn ü*

*Aşk*⁷⁴ adlı eseri gibidir. Bazı araştırmacılara göre Hüsn ü Aşk “Bildungsroman” kategorisine girmektedir. Gürsel Aytaç bu roman türünü şu şekilde tanımlar: "Bildungsroman, bir insanın akıl ve duyu gibi manevi yeteneklerinin işlenişi, onun yaşadığı çağ ve toplumun istediği biçime girmesini; bu oluşuma katkısı olan maddi ve manevi etmenleri, geçirilen aşamaları, sonunda ulaştığı kişiliği konu alır."⁷⁵

Hüsn-ü Aşk’a geri dönecek olursak mesnevide baştan sona tasavvufi içerikler bulunmaktadır. Aynı kabileden doğan Hüsn ve Aşk isimli iki genç birbirine âşık olur ve aralarında çıkan engellerden sonra birbirlerine kavuşmak isterse kabile büyüklerine danışır ve onlar da Aşk’a Hüsn’e kavuşmak istiyor da Kalb ülkesindeki Kimyayı getirmesini söylerler. Aşk yola çıkar ve örnek destanlarımızda olduğu gibi cadılar, cinler ve daha bir sürü zorlukla başa çıkar. Sonunda hikayeleri mutlu sonla biter ve iki âşık aslında birbirleri ile bir bütün olduklarını fark ederek kavuşurlar. Yavuz Bayram Hüsn-ü Aşk’ın yolculuğunu aşağıdaki gibi tanımlar:

“Hüsnü Aşk’ta, başkahraman Aşk’ın doğumundan yetişmesine, Hüsn’e talip oluşuna, Hüsn için çıktığı Kalb Diyarı yolculuğuna ve nihayet orada manevi olgunlaşmasını

⁷³ Hasan İlkey Al, Antoine Saint-Exupery’nin Küçük Prens Öyküsünde Yolculuk/Aşama Arketipi, ZfWT Vol:9, No:1, 2017, s:230

⁷⁴ Şeyh Galip, Hüsn ü Aşk- Hasan Ali Yücel Klasikleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015

⁷⁵ Gürsel Aytaç, “Modern Alman Edebiyatında Bildungsroman”, Edebiyat Yazıları, C.I., Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990, 276

tamamlamasına kadarki gelişmeler sırayla anlatılmıştır. Bu süreç içinde Aşk, hep bir manevi ilerleme kaydetmiş ve sonunda kemale ererek hakikati kavramıştır.”⁷⁶

Sonuç olarak psikolojik manada yapılan bir yolculukta kişi aslında yolculuğu kalbine doğru yapar. Hem mekânsal hem de psikolojik yolculuğu aynı zamanda yaşayanlar da vardır. Tıpkı Odysseus’un mekânsal bir yolculuk gerçekleştirdiği dönemde içten içe kalbine de bir yolculuk yaparak kendi gücünü, zekasını fark ederek, iyinin ve kötünün ayrımını yaparak yolculuğunu tamamlaması gibi.

⁷⁶ Yavuz Bayram, Bildungsroman Örneği olarak “Hüsni ü Aşk”, İlmî Araştırmalar, Sayı:23, 2007, 23

SONUÇ

Tezimizde söz konusu olan *Nibelungen* ve *Odysseia* destanları genel olarak eve dönüş mitini konu edinmektedir. Her iki destanın da ortak olan noktaları gibi ortak olmayan, birbirinden farklı olan noktaları bulunmaktadır. İki destan da yola çıkış ile başlar. Yalnız bir farkla. Siegfried yolculuğa, rüyasında görüp âşık olduğu eşi Kriemhild için yani aşkı uğruna çıkar. Odysseus ise vatanı ve toprakları için âşık olduğu kadını, küçücük oğlunu bırakarak yolculuğa çıkar. İki kahramanımız da halkı tarafından sevilen, sayılan, değer gören insanlardır.

Nibelungen destanında fark edeceğimiz husus ise; Siegfried'in zaafı olduğu ve bu zaafı uğruna yanlış kararlar verdiği. Bir rüya uğruna vatanını bırakıp yolculuğa çıkan karakterimizin ilk zaafı eşi Kriemhild olur. İkinci zaafı ise Gunther'in Brühilde ile evlenmek için ondan yardım istemesi ve ardından ikinci yardım talebinin gelmesidir. İkinci yardımın gerçekleştirilmesi ise hem bayanlar hem de erkekler için geri dönülmez sonuçlar doğurur. İki kadının münakaşasından ötürü ortaya çıkan anlaşmazlık erkeklere de yansır ve karşı taraf Siegfried için haince planlar yapar. Ardından Gunther ve takımı Siegfried'i öldürme planları için olmadık bir yalan uydururlar ve Siegfried tekrar karşı tarafa duyduğu zaftan ötürü yeniden yolculuğa çıkmayı kabul eder. Çıktığı bu yol da onun sonu olur. Destanda Siegfried birçok kişiye karşı az kişi ile savaşır. Bu da onun ne kadar gözü pek yiğit olduğunu gösterir.

Odysseia destanında; Odysseus için vatanı, milleti, onuru aile sevgisinin bile önüne geçer. Odysseus, Truva savaşına katılmamak için deli taklidi bile yaptığı bazı kaynaklarda geçmiş olsa da sonuç olarak karakterimiz sivri zekasını kullanarak birçok badireyi atlatır ve tekrardan namını ülkesinde yayarak ailesine ve vatanına geri dönmeyi başarır. Odysseus geri dönmeyi başardığında yalnızca evine dönmemiş aynı zamanda kendi içindeki yolculuğu da bitirmiştir. Başından geçen uzun ve zorlu yolculukta dost bildiklerinin hain olması, ailesinin onu sadakatle beklemesi, liderlik vasfının sarsılmaması aksine güçlenmesi gibi hem kendinde hem de etrafında olanların artık daha net bir şekilde farkında olur.

İki destanda da ortak olan bir nokta ise; eş rolünü üstlenen bayan kahramanların benzer bir şekilde olmasa da aynı amaç doğrultusunda sadakatlerini sergilemeleridir. Odysseus'un Penelopeia'si sadakatini bir kefen parçası işleyerek gösterirken, Siegfried'in Kriemhild'i ise kocası ölmüş kendi başkası ile evlenmiş dahi olsa eski eşinin intikamını

olarak sadakatini gösterir. Eşlerin çıkmış olduğu bu sadakat yolculuğunda Penelopeia yolculuğunu kendi içinde gerçekleştirmişken Kriemhild bu yolculuğunu aynı zamanda mekânsal olarak da tamamlar.

Odysseia destanı ile *Nibelungen* destanlarını incelersek; *Odysseia* destanında doğaüstü olayların bir hayli fazla olduğunu görürüz. *Odysseia*'yı okuduğumuz andan itibaren mitolojik öğelerin bolca yer aldığı bir destanın içine girdiğimizi fark ederiz. Tanrıların her yerde oluşu, insansı özelliklere sahip oluşları, tepegözlerin ve canavarların sürekli karşımıza çıktığı bir destandır. *Nibelungen*'de ise daha çok bir roman havası vardır. *Odysseia* daha sürükleyici görünse de *Nibelungen* daha gerçekçi yazılmıştır.

Nibelungen ve *Odysseia* destanlarının tarihsel bağlamda da ortak noktaları bulunmaktadır. Nejdet Keleş *Nibelunglar Destanı* kitabında iki destanın ortak noktalarını şu şekilde belirtir:

Eski Germen Destanlarının ve dolayısıyla *Nibelungen*'in Homer destanları ile tarihsel bağlamda ortak yönleri olarak ise üç ana unsur ortaya çıkar:

1-Destan içeriği tarihidir. Halkın bilinçaltında olan bu tarih ozanlarca ileriye taşınır,

2-Tarih destanın olduğu zamanın geçerli dünya görüşündeki değer ve yargılara göre yorumlanır. Bu anlamda tarih o güncel zamandır,

3- Tarihte mitolojik olarak yorumlanmış mucizevi şeyler destan dünyasına katılır ve bu anlamda tarih kaybolmuştur zira mucizevi şeyler şimdiki zamanda anlatılmaz.⁷⁷

İki destanda da yolculuk ögesi hem mekânsal hem de psikolojik olarak gerçekleşmiştir. Mekânsal yolculuğu daha çok erkek kahramanların gerçekleştirdiği, içsel yolculuğu ise bayan kahramanların yoğunlukla gerçekleştirdiği görülür. Erkeklerin gerçekleştirdiği içsel yolculuk için kendi kararlarının sonuçları olduğunu söylemek mümkündür. Zira hem Odysseus hem de Siegfried kendi tercihleri ile mekânsal bir yolculuk gerçekleştirmiş bunun sonucunda aynı zamanda da içsel yolculuklarını tamamlamışlardır.

⁷⁷ Nejdet Keleş, 60

Fakat bayan kahramanlarımız Penelopeia ve Kriemhild için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Onlar eşlerinin tercihleri ve kararları sonucunda mecburi olarak bir içsel yolculuk gerçekleştirirler.

Nibelungen ve *Odyseia* destanlarının olay örgüleri benzerdir. Sadece sonuçları farklıdır. Her iki destanda da kahramanları harekete geçirecek bir başlangıç durumu söz konusudur. *Odyseia*'da Sparta kralı Melaos'un eşi Helena başkasına kaçmıştır. *Nibelungen*'de ise Siegfried rüyasında evleneceği kadını görmüştür. Ardından iki kahramanımızı da harekete geçirecek bir unsur söz konusudur. Odysseus Akhalarla birlikte Truva savaşına katılır ve yolculuğunu başlatmış olur. Siegfried de rüyasında gördüğü Kriemhild'i bulup onunla evlenmek için yolculuğunu başlatır. Daha sonra iki kahramanda yolda çeşitli badireler atlatır. Yolun zorluğu ile mücadele ederler. Yolda kendilerini bulurlar. Buraya kadar Odysseus ve Siegfried farklı yerlerde benzer durumlarla karşılaşır. Yalnızca buradan sonrası iki kahraman için farklılık gösterir. Siegfried yolculuğunu evine hedefine ulaşmadan tamamlamak zorunda kalır hayatını kaybeder. Odysseus ise aştığı engellerle sonunda evine ulaşarak yaşamını devam ettirmeyi başarır.

Çalışmamızda ayrıca eve dönüş ve yolculuk kavramlarını inceleyerek bunların edebiyat hayatına nasıl yansıdığını da belirttik. Yolculuk motifinin destan ve romanlarda önemli bir olgu olduğunu, olayların ilerlemesi için sürekli bir yolculuğun gerektiğini ve bu yolculuğun anlatı edebiyatının her alanında kullanıldığını tespit ettik. Edebiyat tarihinin en eski iki destanlarından olan *Nibelungen* ve *Odyseia* destanlarını ele alarak bu destanlardaki kahramanların gerçekleştirmiş oldukları yolculukları “mekânsal yolculuklar” ve “psikolojik yolculuklar” olarak iki kategoride inceledik.

Yolculuk motifinin metaforik anlamda anne karnında başlayıp devam ettiğini ve yalnız ölümle son bulduğunu ve aynı zamanda hayatın, yolculuğun simgesi olduğunu analiz etmeye çalıştık. Hem edebiyat hem de gündelik hayattan örnekler vererek yolculuğun doğallığını ve gerekliliğini anlatmaya çalıştık.

Yolculuğun modern edebiyatta kendini arama ve bulma olduğunu, kimlik arayışı içinde olan kişinin kendini bulmasını, kendindeki artı ve eksileri fark etmesini kısaca yolculuğun kişinin kalbine doğru yol aldığını açıklamaya çalıştık. Yolculuğun sonu olması gerektiğini anlatmaya çalıştık ve bu sonu da eve dönüş olarak adlandırdık.

Yolculuğa çıkan her kişinin eve dönemediğini, yolculuğun bazen hedef noktaya ulaşmadan son bulduğunu belirttik.

Nibelungen ve *Odysseia* destanlarını analiz ederek her iki destandaki yolculuk ve eve dönüş unsurlarını inceleyerek destanlar arasındaki benzerlik ve farkları ortaya koyduk. Kahramanların birbirleri ile benzer yönlerini tespit ettik ve yolculuğa çıktıkları andan varış noktasına kadarki süreçlerini ve kişiliklerinin yolculukları üzerindeki etkilerini açıklamaya çalıştık. Destanlardaki mitolojik unsurları belirledik ve bu unsurların kahramanların yolculukları üzerindeki etkilerini ortaya koymaya çalıştık.

Masal ve destanlarda yolculuğun; kahramanın üstesinden gelmesi gereken bir sınav olduğunu ve sonucunun ödül veya ceza olarak geri döndüğünü hem Alman hem de Türk destan ve masallarından örnekler vererek açıklamaya çalıştık.

Eve dönüş mitinin ilk öncülerinin Homeros destanları ile başladığını ve sonrasında günümüze kadar gelerek birçok edebi eserin öncelikli konularından olduğunu saptadık. Alman edebiyatında İkinci Dünya Savaşı'nın ardından durumun değiştiğini, savaşın insanlar üzerindeki etkilerini ve eve dönen kahramanların yaşama ayak uydurmakta zorlandığını Wolfgang Borchert ve Bernhard Schlink'in eserlerinden örnekler vererek betimlemeye çalıştık.

Yolculuk ve eve dönüş metaforlarını öncelikli olarak *Nibelungen* ve *Odysseia* destanlarını analiz ederek ardından hem Alman hem de Türk edebiyatından da birçok çalışma ile örneklendirerek açıklamaya çalıştık.

KAYNAKÇA

- Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 5, Eylül 2014
- Akkaya şükrü, Eski Alman Destanlarında Attila'nın Akisleri, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, 1944
- Akot Bülent, Freud'un Rüya Yorum Metodu, Dinbilimleri Araştırma Dergisi, Cilt: 10, Sayı:1, 2010
- Aktaş Erhan, Altay ve Tıva Türk Destanlarında 'Haber Verme' Motifi Üzerine Genel Bir Değerlendirme, Türk Dünyası Đncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, XI/1, 2011
- Al İ. Hasan, Antoine Saint-Exupery'nin Küçük Prens Öyküsünde Yolculuk/Aşama Arketipi, ZfWT Vol:9, No:1, 2017
- Alexander Caroline, *The War That Killed Achilles The True Story of The Iliad*, Çev: Semih Lim, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014
- Anday C. Melih, **Sözcükler "Toplu Şiirler"**, Everest Yayınları, İstanbul, 2008
- Arda C. Zeki, "Anadolu ve Avrupa Mitolojisinde İçerik ve Motif Karşılaştırması", Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, Hacı Bektaş Veli Dergisi, Sayı:9, Ankara 1999
- Aristoteles, *Oeconomica*, Aristotle, *Metaphysics Vol. II: Books 1014*, *Oeconomica, Magna Moralia*, (çev.) H. Tredennick, G. C. Armstrong, Cambridge, Harvard University Press, 1935
- Aughton Peter, *Dünyanın Çehresini Değiştiren Seyahatler*, Çev: Deniz Berktaş, İş Bankası Kültür Yayınları, 2019
- Aytaç Gürsel, "Modern Alman Edebiyatında Bildungsroman", *Edebiyat Yazıları*, C.I., Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990
- Bachelard, Gaston, *Mekânın Poetikası*, İthaki Yayınları, İstanbul, 2018
- Bayram Yavuz, Bildungsroman Örneği olarak "Hüsn ü Aşk", *İlmi Araştırmalar*, Sayı:23, 2007

BBC Dergi- Dünyanın en etkileyici hikayesi, Erişim Tarihi: 19.12.2018
(<http://www.bbc.com/turkce/vert-cul-44361775>)

Bernhard Schlink, *Eve Dönüş* (die Heimkehr), Çev: Gülderen Pamir, Doğan Yayıncılık, 2007

Can Şefik, *Klasik Yunan Mitolojisi*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2011

Çelebi Evliya, *Seyahatname*, Sadeleştirme: Mümin Çevik, Üçdal Neşriyat, 2011

Çobanoğlu Mehmet, *Yol, Yolcu ve Yolculuk Bağlamlarında Hilmi Yavuz'un Yolculuk Şiirleri'ni Anlamak*, Erzurum, 2015

Demir Necati, *Oğuz Kağan Destanı*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2019

Doğan N. Muhammet, *Yolculuk Metaforu Bağlamında Edebiyatı Üretmek ve Anlamak, Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu*, Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları:18

Dumas Alexandre, *Monte Kristo Kontu*, Mustafa Bahar, İskele Yayıncılık, 2011

Düzgün K. Ülkü, *Türk Destanlarında Merkezi Kahraman Tipinin Tipolojisi, folklor/edebiyat*, cilt:18, sayı:69, 2012/1

Eliuz Ülkü, Türkdoğan G. Melike, *ESKİ BİR HİKÂYENİN YENİDEN DOĞUŞU: KARA KİTAP'TAKİ İZLEK VE İMGELEMİN METİNLERARASILIK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ*, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter 2012

Erhat Azra, A. Kadir, *Odysseia*, Homeros, Can Yayınları, İstanbul, 1984

Erhat Azra, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004

Frisch Max, *İnsan Nedir ki*, Çev: Gürsel Aytaç, Ara Yayıncılık, İstanbul, 1990

Galip Şeyh, *Hüsn ü Aşk- Hasan Ali Yücel Klasikleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015

Grimm Masalları, artemis yayınları, 2020

Gros Frederic, *Yürümenin Felsefesi*, Çev: Albina Ulutaşlı, Kolektif Kitap, 2017

Haushofer Marlen, *Die Wand*, Çev: Ersel Kayaoğlu, Can Yayınları, 2008

Heidegger, Martin, Çev. Oruç Aruoba, Defter, sayı 25 İstanbul 1995

- Herman Hesse, *Siddharta*, (Çev. Kamuran Şipal), (48. Baskı), Can Yayınları, İstanbul
2019
- Kahraman, Ferruh, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, *Bir Tefsir-Kelam problemi: Hz. Adem'in Yasak Ağaca Yaklaşması*, Cilt:XV, Sayı: 27 (2013/1)
- Kalaycıoğulları Serap, Klasik Dönem Yunan ve Roma Yazınında Penelope: Homeros'tan Ovidius'a Penelope Betimi ve Heroides 1, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:7, Sayı:2
- Keleş Nejdet, *Nibelunglar Destanı Tarih, Kültür, Edebiyat Analizi*, Bozkır, Erzurum, 2010
- Kerouac Jack, *Yolda*, çev: Can Kantarcı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Kırgız Şenay, Marlen Haushofer'in "Die Wand (Duvar)" adlı eseri üzerine arketipsel bir çalışma, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(4)
- Koç Emel, İnsan ve Sadakat, *Felsefe Dünyası Dergisi*, Cilt:1, Sayı:35
- Koç Melik, Bernhard Schlink'in *Eve Dönüş* Adlı Romanında Eve Dönüş ve Yolculuk Olgusu, Erzurum, 2012
- Köksal Hasan, Türk Destanlarında Bazı Ortak Motifler, Ege Üniversitesi Türk Dünyaları Araştırmaları Enstitüsü, Türkiye
- Köse, Hüseyin, *Flanör Düşünce*, Cemile Akyıldız Ercan, Odysseus ve yolculuklar mitosu, 2012
- Kurt Savaş, Kurt Beyza, Türk Devlet Kültüründe Rüya, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8/2, 2015
- Moran Berna, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3*, İstanbul, 2015
- Olgunlu A. Canip, *Mitos'tan Logos'a Mitlerin Çözümlemesi*, Hükümdar Yayınları, İstanbul, 2014
- Orçun Alpay, Venedikt Yerofeyev'in Moskova-Petuşki Eseri ile Jack Kerouac'ın *Yolda* Eserinin Yol Teması Açısından Karşılatırılması, VI. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi, 12-14 Ekim 2016, içinde: Sergey Reyngold, "Russkaya literatura i postmodernizm", *Znamya* (9): 214, 1998

- Otto Hunt, (Çev.Reyhan Gökben Saluk), Masal Ve Megalitik Taş İnancı , Gazi Türkiyat, Güz 2013
- Pamuk Orhan, *Kara Kitap*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017
- Propp, Vladimir: Masalların Yapısı ve İncelenmesi, (Çev. Hüseyin Gümüş), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara 1987
- Saint-Exupery Antoine, *Küçük Prens*, çev: Tomris Uyar-Cemal Süreya, Can Yayınları, İstanbul, 2015
- Saraç Ömer, Türk Destanlarında İntikam Motifi, Dede Korkut Türk Dili ve Araştırmaları Dergisi, cilt:3, sayı:5
- Sarı İbrahim, *Destanlar Efsaneler*, Net Medya Yayıncılık, 2017
- Shakespear William, *Hamlet*, Sabahattin Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Haziran 2019
- Somay Bület, Freudo Baggins'in Mordor Yolculuğu, Bir Psikanaliz Metaforu Olarak Fantezi Edebiyatı, Defter, Sayı: 39
- Stefan Zweig Stefan, *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu*, Ahmet Cemal, İş Bankası Kültür Yayınları, 2012
- Stephanie, Alvino, *Reisen und Leben*, Königshausen&Neumann Verlag, Würzburg 1996
- Şahin, İbrahim Depe, Deniz, *Bir Metafor olarak yol ve yolculuk*, İsmail Sert, Metafora Giden Yolda Yolculuk, Doğu Kütüphanesi, 2017
- Şimşek Yaşar, Yol ve Yolculuk Bağlamında Nalan Barbarosoğlu'nun Yol Işıkları Eseri, Erdem, Haziran, Sayı:74 2018
- Şimşek, Yaşar, Yol ve Yolculuk Bağlamında Nalan Barbarasoğlu'nun Yol Işıkları Eseri, Erdem, Sayı:74, 2018
- Tökel A. Dursun, Edebiyat Mitolojinin Mitoloji Edebiyatın Neresinde? Bizim Külliye. Sayı:51
- Türk Dil Kurumu Almanca-Türkçe sözlük, Ankara 1993
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 26. Cilt, Ankara, 2002

- Tüysüz Dilan, Mitolojinin Sinemada Modern Yorumu: “Neredesin Be Birader?” ve “Kutsal Geyiğin Ölümü” Filmlerinde Çağdaş Odysseus ve Agamemnon Hikâyeleri, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:21, 2019
- Umar Bilge, *Nibelung’lar Destanı*, Yapı Kredi Yayınları, Eylül, İstanbul, 2001
- Us E. Öykü, Tanrıların Günahları: Yunan Mitolojisinde Güç Arzusu ve Kıskançlık, Pivolka, Cilt: 7, Sayı: 25, Ekim 2017
- Velidedeoğlu V. Hıfzı, Yaşam Yolculuğu, Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi, Cilt: XLVI, Sayı: 375, Mart 1983
- Wahrig Wörterbuch der deutschen Sprache, Brock Haus, 2. Auflage 2014
- Wolfgang Borchert, *Draussen vor der Tür*, 1. Auflage, LIWI Literatur und Wissenschaftsverlag Göttingen 2018
- Yalçınkaya, Şerife, Yol Metaforu ve Klasik Türk Edebiyatında Arayış Yolculukları, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Sayı:13, Ocak 2007
- Yerofeyev Venedikt, *Moskova-Petuşki*, çev: Ali Rıza Dırık, NotaBene Yayınları, 2017
- Yıldırım Nilüfer, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume, Türk Halklarının Destan Yaratılarında Üç Dünya, 6/3 Summer

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Kübra Doğan
Doğum Yeri ve Tarihi	Trabzon/ 28.03.1993
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	Almanca, İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	Yüksek Lisans Seminer Çalışması “Odysseia Destanında Eve Dönüş” 2019
İş Deneyimi	
Stajlar	Erzurum Adnan Menderes Lisesi
İletişim	
E-Posta Adresi	Gokcenkubra61@gmail.com
Tarih	03.09.2020